

Darbe mağdurları olmak istemiyoruz

Korhan Gümüş 13.07.2013

Şu konuda anlaşalım: **Darbenin iyisi kötüsü olmaz.** Hangi nedenle olursa olsun, **askerî bir darbe mazur gösterilemez.** Demokratik bir rejimde askerî bürokrasinin böyle bir hakkı olmaz. **Mısır halkının bu askerî darbeyi defedeceğini umuyorum.** Şimdi gelelim asıl meseleye. Bu askerî darbe yüzünden yaşadığımız mağduriyete. Mısır'da askerlerin darbe yapması Türkiye'de kimseye iktidarın yaptıklarının eleştirilmesini engelleme hakkı vermez. Daha da açık söyleyeyim: **Mısır'da askerî darbenin Türkiye'de eleştiri ve düşüncüyü ifade özgürlüğünün bastırılması için kullanılmasını** (desteklenmesi kadar) **alçakça buluyorum.** Türkiye'de protesto etmeyi demokratik hakların kullanılması olarak görmeyen, şiddetle bastırılmasını meşru gösteren bu kampanyayı darbeleri desteklemekten farklı görmüyorum.

Türkiye'de iktidar Mısır üzerinden kamuoyuna şöyle bir mesaj veriyor: **"Seçilmiş bir iktidar ne yaparsa yapar, kimse karışamaz. Demokrasinin yeri sandıktır, onun dışında iktidarların hesap vereceği bir yer yoktur."** Bir de sıklıkla şu söyleniyor: **"İtirazı olanların seçimleri beklemekten başka yapacağı şey yoktur."** İktidarın protesto edilmesi darbecilikle özdeşleştiriliyor. Oysa Türkiye'de ne darbe yapacak bir ordu var, ne de protestocuların darbe yapmak gibi bir niyeti var. (Ayrıca Gezi'de şiddet gören insanların en az iktidar yandaşları kadar darbelere karşı olduklarını söylemeye bile gerek yok.)

İktidarın yaptıklarından memnun olmayan insanların **"darbeciler"** olarak konumlandırılması başlı başına büyük bir haksızlık. Protestocular hem şiddet görüyor, hem de aşağılanıyor. Türkiye'de medyanın iktidar tarafından kullanılması, kamusal alanın farklı görüşlere kapatılması da baskıcı, dışlayıcı bir rejimin göstergeleri. İnsanların ölümüne, kör olmasına, yaralanmasına yol açan, şiddet uygulayan sorumlular, cezalandırılmak şöyle dursun, ödüllendiriliyor. Meydanlardan elini çekmesi ve yalnızca güvenliği sağlaması beklenen güvenlik güçleri siyasal amaçla cezalandırma işlevi görüyor ve ayrımcılık yapıyor. Tek umut verici olan ise (Gezi'de tanık olduğum gibi) baskı gören, şiddete maruz kalan kişilerin yaşadıkları haksızlıklara rağmen aynı yollara başvurmaması.

İktidarın bu darbeyi kullanarak, kamuoyunu kutuplaştırmaya çalışarak çok önemli bir konunun bilerek ve isteyerek üzerini örtmeye çalışıldığını düşünüyorum. Bu konunun üstünün örtülmeye çalışılmasının nedeni bütün siyasal aktörlerin toplumu kutuplaştırıcı ulusalcı devlet politikalarını (maddi pratiklerini ve kodlarını) benimsemiş olmaları. Daha anlaşılır bir şekilde söylemek gerekirse, her konuda, kentin işlevini yitirmiş bir alanında veya meydanında kentin seçilmiş belediye başkanını yok sayan, atanmış kişilerle kenti yönetmeye kalkışan, kente dair kararları merkezden alan iktidarın yaptığı (Mısır'daki atanmışların, bürokratik oligarşinin yaptığı kadar olmasa bile) önemli bir **"demokrasi standartları ihlali"** olduğunun farkında olmamız gerekli.

Elbette ki başbakanlar, hükümetler kentlerdeki bazı konulara müdahale edebilirler ama bu müdahalelerle kentin yöneticilerinin görevlerinin yerine geçmemeleri, kamusal işleyişe ilişkin politikalar geliştirmeleri beklenmeli. Oysa Gezi'de ve sayısız kente müdahale olayında görüldüğü gibi Türkiye'de merkezî yönetim kent projelerine, hatta projelerin nasıl uygulanacağına, gelirinin nasıl paylaşılacağına, hangi müteahhidin işi alacağına bile karar verebiliyor. Ayrıca kentin merkezindeki arazilerden satış yoluyla elde ettiği geliri, kent hizmetleri için aldığı vergileri bile merkezî bütçeye kaydırabiliyor. Kentlilerin ulaşım, barınma ihtiyacından bile kendisine kaynak yaratmaya çalışıyor. Bu merkezîyetçi ve otoriter müdahale biçimi, Mısır'daki bürokratik oligarşinin yaptığı kadar olmasa bile, demokratik bir rejimde kabul edilebilecek bir müdahale biçimi değil.

Yaşadığımız problem kentin meselelerini tartışırken toplulukların devlet politikaları ile kutuplaştırılmaya, kentlilerin yaşam çevrelerini ilgilendiren konuların dahi otoriter bir siyasetin araçlarıyla dönüştürülmeye

çalışılmasıdır. İstanbul'un kent yönetiminin buharlaştırılmasıdır. Söylemeye bile gerek yok, kent yönetiminin de aynı devlet politikalarını benimsemesi, bu merkezî devlet politikalarının bir aktörü, hükümetin bir şubesi gibi kendisini konumlandırması, somutlaştırmak gerekirse "**kentin anayasası**" olarak adlandırdığı plana sahip çıkmaması, onu kapalı kapılar ardında ve "**bilim**" adına kendi kamu yararını savunan çevrelere hazırlatmasıdır. Kente dair kararları kentselleştirmek gibi bir kaygısının olmaması, kendi işlevini yerine getirmemesidir.

Bu projelerde karşımıza çıkan siyasal mesele dar bir açıdan bakan, itiraz eden uzmanların, siyasetçilerin bakışını fersah fersah aşar. Bu projelere arkasında nasıl bir politik işleyiş olduğuna bakmadan "**rant projeleri**" demek, itiraz etmek yetmez. Bunlar merkezî otoritenin kent ekonomisini (hayatını) kontrol altında tutmasını sağlayan, sınıfsal çelişkileri ulusalcı politikanın maddi pratikleri ile olduğu kadar kodları, semantiği ile dönüştüren otoriter, tekelci müdahalelerdir.

Taksim'e kışla yapma inadının da arkasındaki asıl gerekçenin bu olduğunu düşünüyorum. Elbette ki Taksim'deki müdahalenin, burada yapılmaya çalışılan imar faaliyetinin adı, işlevi ne olursa olsun, buradan elde edilecek gelir diğerlerinin yanında "**devede kulak**" kalır. Ancak burada iktidar tarafından algılanan ve manipülatif gerekçelerle savuşturulmaya çalışılan "**tehdit**" merkezîyetçi mekân politikalarında bir "**gedik**" açılmasıdır. Bu nedenle demokratik protestolar şiddetle bastırılıyor. Ortaya çıkan siyasal kriz, yaşanan gelişmeler nedeniyle bu müdahale biçiminin riske girmesinden korkuluyor ve toplum bilinçli olarak kutupsallaştırılmaya çalışılıyor. Kente dair kararların merkezî otorite tarafından alınması, yönlendirilmesi bu çatışmacı ortamı körüklüyor. Barışçıl, diyaloga dayalı gelişmeleri ve kentin enerjisini sürece katmayı engelliyor. Türkiye'nin önündeki AB süreci olsun, diğer problemlili konular olsun, demokratik standartların geliştirilmesine ihtiyaç var. Yerel konuları araştıran, katılımı engelleyen ve toplumu kutupsallaştıran bu merkezci siyasetin değişmesi gerekiyor. **Merkezî otoritenin bir kentin meydanı veya kamusal alanı hakkında karar vermesi asla kabul edilemez.** Mısır'daki askerî darbe gibi bu antidemokratik, kararların kentselleştirilmesini engelleyen otoriter siyaset de meşru değil...

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Hayırsız adalarda hayırsız girişim

Korhan Gümüş 20.07.2013

 Hayırsız adalarda hayırsız girişim Yaklaşmak mümkün olmadığı için çocukluğumdan beri bana ürkütücü gelmiştir bu iki ada. **Yassıada**'yı uzaktan bir denizaltıya benzetirdim, puslu havalardaki ürkütücü görünümü ile. Kimi zaman da yassı gövdesi üzerindeki yüzgeçleri ile dev bir köpekbalığına. **Sivriada** ise denize saplanmış bir kaya gibi dimdik dururdu, Haydarpaşa'daki yük limanı mendireğinin uzatılması için oyulmadan önce. O da, tıpkı Yassıada gibi kulaktan kulağa dolaşan söylentiler, fırtınada oraya sığınanların anlattığı hikâyelerden dolayı tekinsiz bir yer olarak biliniyordu.

Bu adaların zihnimdeki imgeleri birden değişiverdi. Artık Yassıada çocukluğumdaki ürkütücü ada değil. Tersine sanki içinde kaybolunacak, oynanacak, gezilecek bir park. Sivriada da öyle. Bu iki ada da benim için gezmekten, keşfetmekten keyif alınacak yerlere dönüştüler, ayak bastıktan sonra.

Gördüm ki halkımız bu iki adayı çoktan keşfetmiş, özellikle hafta sonları doya doya keyfini çıkarıyor. Yıllar önce İstanbul'da kamyonlara halı serip pikniğe, denize gitmek gibi bir âdet vardı. Şimdi onun yerini hafta sonu bu adaları gezmek için kullanılan balıkçı tekneleri, motorlar almış. Ama aynı ilişki geçerli: Yönetimi, sahibi, turizm tesisi olmayan bu kamusal alanları özgürce (ve parasız) keşfetmek ve kullanmak. "**Aman sakın ha**" mı diyelim bilmiyorum, bu iki adada ne bir kamu yönetimi, düzeni var; o olmayınca ne de özel sektör. İstanbul tuhaf bir şehir. Kamusal alanları, kıyıları halka kapalı. Kamunun olmadığı alanlar ise kullanıma açık. (Normalde bu iki ada gemi olsalar envanterden silinir, çoktan hurdalığı boylarlardı!) Çünkü son zamanlarda kamu yönetimlerinin (kim olursa olsun fark etmiyor, ister merkezî yönetim, ister yerel yönetim) yaptıkları iş sineğin yağını çıkarmak. Evinizin önündeki kaldırım da dâhil artık bütün kamu alanları ya kiralık ya satılık. Bu adalara devlet uzanamamış. Elektrik, su gibi temel ihtiyaçlar olmasa da ulaşabilenlerin özgürlüklerini keyifle yaşadığı, mekânları dilediğince kullanabildiği müstesna yerlere dönüşmüşler, şimdilik.

Ne yazık ki bu terk edilmişlik hâli geçici. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı planları hazırlamış. Özelleştirme için mevzuatla ilgili gerekli adımlar atılmış, hatta özel sektör çalakalem projesini bile hazırlamış. Karar yukarıdan gelince de ister istemez sermayenin de büyüğü gelecek; Adalar kongre merkezleri, oteller, turizm tesisleri ile ekonomiyi kazandırılacak. Koskoca TC hükümeti bu adalarda şezlong kiralayacak, büfe açacak değil ya?

Oysa darbeci vesayet rejimi ile yüzleşmek, Türkiye siyasetinin normalleşmesi için bu "**bellek mekânı**", Yassıada'nın korunması çok önemli. Sivriada da doğayı, canlıları yok ederek, soykırıma uğratarak gelişmeyi sağlayabileceğini düşünen bir yönetim anlayışını simgeleyen, felaketle anılan bir ada. Burada aç susuz ölüme terk edilen, can çekişen, birbirini parçalayan hayvancıklar İstanbulluların yüreklerini dağlamış. Peki, bu iki önemli "**bellek mekânı**"nın "**turizme kazandırma**" amacıyla özel sektöre devredilmesi, yani satılması bir tür beceriksizlik örneği değil mi? Peki, başka model yok mu? Dünyanın hiçbir yerinde bu tür tarihsel mekânlar çıkar gruplarına teslim edilmez, bağımsız kuruluşlarla, kâr amacı gütmeyen kurumlar ile yönetilir. Ayrıca illa da inşaat mı yapmak lazım? Bu hâliyle bile kullanıldığına göre örneğin birkaç düzenleme yaparak bu adalar birer belge olarak korunamaz mı?

Yassıada'nın değişik katmanlardan oluşan yerleşim topografyası bir belge olarak değerlendirilebilir. Yalnızca darbe sonrası askerî mahkeme olarak kullanılan spor salonu değil, tarihe tanıklık etmiş koğuş, komutanlık, hapishane, yemekhane, nöbetçi kulüpleri, hatta taş yolları bir bütün olarak korunabilir. Yassıada iskelesine ada tarihini anlatan bir pano yerleştirilebilir örneğin. Geziler için önemli mekânları gösteren yürüyüş parkurları saptanabilir ve sinyalizasyonlar yerleştirilebilir. Bellek mekânı olarak adanın tanıtılması ve geziler için düzenli bir ulaşım sağlanabilir. Burada demokrasi, insan hakları, geçmişle yüzleşme konusunda çeşitli çalıştaylar, seminerler düzenlenebilir. Menderes'in tutuklu kaldığı mekâna, mahkeme salonuna, Bizans mahzenine, manastır kalıntılarına ve İngiliz büyükelçisinin inşa ettirdiği yapılara plaket konabilir. Sivriada'nın uygun bir yerine çeşmeler, duşlar, soyunma kabinleri ve tuvaletler yapılabilir.

Ada tarihini tanıtan bir pano, tehlikeli yerler için bilgilendirme levhaları yerleştirilebilir. Kıyı şeridinde kullanılabilecek yerler işaretlenebilir. Geçici etkinlikler, rehberli geziler, programlar oluşturulabilir. Bunun için yatırımcılara, müteahhitlere başvurmak yerine deneyimli bağımsız kuruluşlara başvurulabilir ya da bu projenin yönetimi için bir örgüt oluşturulabilir. Bu örgüt şeffaf ve katılımcı bir şekilde bu adaları yönetebilir. Bunları yapmak çok zor olmasa gerek.

Ama Yassıada Ankara'dan yönetilen bu zavallı inşaat projesi ile dönüştürülmeye kalkışılırsa bu yalnızca rahmetli Menderes ve arkadaşlarının anısına değil, İstanbul'a, Türkiye'ye haksızlık olur.

İktidarın Taksim'i: Yenikapı

Korhan Gümüş 28.07.2013

 İktidarın Taksim'i: Yenikapı **Yenikapı** çok açık ki iktidarın Taksim'i. Ama burada Taksim'deki gibi su değil, halk taksim edilecek...

İstanbul'un merkezinde, **Tarihî Yarımada**'da damperli dev hafriyat kamyonları fink atıyor. Gece gündüz çalışıklarına göre belli ki işin acelesi var. **Dünya Miras Listesi**'nde yer alan Tarihî Yarımada'nın coğrafyası yeniden biçimleniyor. Yakında deniz surlarının bitişiğine sekiz şeritli otoyollar, kavşaklar da yapılacak. Tarihî Yarımada'ya yapılan bu dolgu alanın, tabiri caizse bu yeni burunun adı **"Yenikapı Gösteri ve Miting Alanı"**. Yaklaşık 70 hektarlık, bir milyon kişi alabilecek devasa bir alandan söz ediyoruz. 2011 yılı başında, Belediye Meclisi'nin onayladığı 1:1000 plana —aslında projeye— göre inşa edilen bu alanda ayrıca bir yönetim binası, güvenlik ve sağlık merkezleri, otomobiller ve otobüsler için büyük otoparklar, restoranlar (1000 m2), sahne (3200 m2) ve kafeler de yer alacak...

Diyeceksiniz ki **Tarihî Yarımada Koruma Planı**'nda bu proje yer alıyor mu? Hayır. Peki, tam da o tarihte uluslararası bir yarışmaya açılan **Yenikapı Projesi**'nde yer alıyor mu? Hayır. Gene aynı tarihlerde hazırlanan ve UNESCO'ya iletilen **Alan Yönetim Planı**'nda yer alıyor mu? Hayır. Görünüşte iki ihtimal var: Birincisi: Bu planlar, projeler hazırlanırken toplantılara katılan —daha doğrusu bu planlama ve yarışma çalışmalarını yöneten— **Büyükşehir Belediyesi yetkililerinin bu projeden haberleri yoktu**. Bu çalışmalar yürütülürken —bir gece ansızın— gizli bir karar alındı ve bu hazırlıkları, çalışmaları yapan yetkililerin haberi olmadan uygulamaya kondu.

Böyle bir gelişmenin mümkün olmadığını, meclis kararlarının gizli olamayacağını —yani ihtimal dâhilinde olmadığını— çocuklar bile bilir. O zaman geriye bir **"ihtimal"** daha kalıyor: Belediye yöneticileri plan ve yarışma çalışmalarını yapan ekiplerden bu kararı gizlediler.

Yöneticiler **"bizim yaptığımız plan ve proje başka, o plan ve proje başka "** dediler ve kendi işlerine baktılar. Bu **"ihtimal"**, ki herhâlde ancak **"siyaset tarihine geçecek"** bir yönetim skandalı ile eşanlamli olabilir; biri yerel, diğeri merkezî iki siyaset katmanı arasındaki ilişkiyi ifşa etmiş oluyor. Bir yönetim düşünün aynı konuda ve aynı anda iki ayrı karar alıyor. Bunları ayrı ayrı, sanki iki farklı yerdeymiş gibi uyguluyor. Olağanüstü ve eş benzeri olmayan bir yönetsel **"fragmentasyon"**la karşı karşıya olduğumuz açık.

Bu durumda insanın aklına şu soru geliyor: Peki, neden yönetim bu kararı ve projeyi kendi görevlendirdiği yetkililerden, seçici kurul üyelerinden bile gizledi? Bir taraftan plan, proje için dünyanın parasını harcarken diğer taraftan bunları iptal edecek uygulamalara girişti?

Bunu anlamak için projenin amaçlarını tartışmamız gerekiyor.

İktidar fare —Başbakan'ın deyişiyle kemirgen— zehirler gibi, Beyoğlu'nun bütün sokaklarını gaza boğdu.

İnsanlar evlerinde, yatak odalarında bile nefes alamaz oldular. (Bu yapılanların işkence yapmaktan ne farkı var?) Bu yetmiyormuş gibi kaçırmaktan başka bir şey yapmayan insanların üzerine fişek, plastik mermi atıldığı, özellikle de başlarının hedef alındığını gözlerimizle gördük. Bu insanlar Başbakan'ın söylediği gibi polise şiddet mi uyguluyorlardı? Hayır. Bu insanların elinde ne sopa vardı, ne de pala. Yalnızca gösteri yapıyorlardı. Hatta gösteri bile değil, barışçıl bir şekilde meydanları, caddeleri sokakları kullanma haklarını ifade ediyorlardı. Bu insanlar en temel haklarını, ifade özgürlüklerini kullandıkları hâlde neden suçlaştırıldılar?

Tahrir Meydanı gibi örnekleri gördükten sonra asıl korkulanın gösteriler değil, kentlilerin kendi aralarında kurdukları doğrudan iletişim olduğu anlaşılıyor. İktidar medyayı kontrol edebilir, hatta yalan haberler uydurup **“camide içki içildi”**, **“polise şiddet uygulandı”** falan diyebilir ama halkın halkla kurduğu iletişimi kolay kolay kontrol edemez.

Zaten İstanbul'da Bizans döneminden kalan **Atmeydanı (Sultanahmet)**, **Beyazıt Meydanı** gibi meydanlara Cumhuriyet döneminde eklenen **Taksim Meydanı** bu açıdan hep problemli oldu. Taksim diğerlerinden farklı olarak muhalif siyasetin en etkili gösteri alanı hâlini kazandı. Üstelik kendiliğinden insanların Taksim'e çıkabildiği görüldü. Bu nedenle **“Yenikapı Miting ve Gösteri Alanı” İstanbul halkının otoriter bir devlet tarafından kontrol edilmesinin, kendisine boyun eğdirilmesinin bir tahakküm aygıtı olarak işlev görecektir. Eski siyasetin yeniden üretilmesini sağlayacak.**

Böylece doğrudan iletişimin alanının yerini temsili iletişim alacak ve kentin içinde gösteri yapmak, söz söylemek isteyen kentlilere şiddet uygulanacak.

Bu dolgu alanında gösteri yapmak isteyenler önceden izin alacaklar, ister istemez. Çünkü burası tıpkı bir kongre merkezinin steril salonu gibi kullanılacak. Hatta göstericiler kira da ödeyecekler. Bu aygıtın işlevi kentlilerin kentle iletişimini koparmak. Onu ihale ve çıkar lobileri tarafından kontrol edilen medyanın ve resmî açıklamaların güdümüne sokmak. Yenikapı'da kentin kamusal alanlarının bir **“getto-alan”**la yer değiştirmesi amaçlanıyor. Kenti sürekli olarak bir şiddet nesnesi hâline getiren merkezci milli siyaseti yeniden üretmek için yapılıyor, karşılaşmanın olmadığı bir yer olarak ve kentlilerin kontrol altında olması için tasarlanıyor.

Çünkü iktidarın kentsel dönüşüm projelerini, genelde mekân politikasını şiddet olmadan uygulaması mümkün değil. Bu açık bir biçimde görülüyor. Bu nedenle bu proje Türkiye demokrasisinin de şu anda nirengi noktasını oluşturuyor. Ya Türkiye ulus-devletini merkezci, otoriter bir biçimde geliştirecek, örtecek. AK Parti de tarihe otoriter siyaset aracılığıyla kent ekonomisini, siyasetini kontrol ederek sınıfsal ilişkilerin, farklılıkların üstünü örten bir siyasal parti olarak geçecek.

Yenikapı'daki bu dolgu alanı üzerine gerçekleştirilmeye çalışılan bu gösteri merkezi projesinin belki de en ilginç tarafı, inşaat hızlı yapılırsa, İstanbul'da protesto edilen yıkımların molozu, toprağı üzerinde gösterilerin yapılabilecek olması. Şöyle bir durum ortaya çıkabilecek: Göstericiler sözcüleri **“Emek yıkılamaz”** derken artık İstiklal Caddesi'nde değil, Emek Sineması'nın molozları ve hafriyatı üzerinde gösteri yapabilecekler. Ya da kentsel dönüşüm projesi bağlamında mahalleleri yıkan insanların gösterileri kendi evlerinin molozu üzerinde olabilecek. Kırk yıl düşünseler, dünyanın en ünlü mimarlarını getirseler, bu müthiş mimari tasarım konseptini hiç bir kent yönetimi başaramaz.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sulukule'den yalnızca siyasetçiler mi sorumlu

Korhan Gümüş 13.08.2013

 Sulukule'den yalnızca siyasetçiler mi sorumlu Sulukule'de yaşayan vatandaşlar için hobi odaları, bodrumunda her aile için iki araçlık otopark, cilalı ahşap cumbalar ve bakır çatılar olan villalar tasarlayan mimar sanki şunu söylüyor:

"Elimde sihirli bir değnek var. Bu değnekle Sulukule'ye dokunduğumda, buradaki yaşam modernleşecek, istediğim gibi olacak..."

Tamam da burada çeşitli nedenlerle istihdam dışı kalmış nüfus ne olacak? Kıt kanaat bulduğuyla geçinen, otomobil almayı hayal etmek şöyle dursun, bir lokma beyaz peyniri bir ekmeğe katık yapan, yarınını nasıl çıkaracağını düşünen insanlara ne olacak?

Mimarın kurduğu bu hayalin gerçekleşmesi için onlara da herhalde sihirli bir değnekle dokunması gerekecek.

Neden? Çünkü mimar iş yapmak zorunda, para kazanacak.

Sulukule için kendi hayallerini gerçekleştirmek isteyen mimarın da elbette ki kendi fikirlerini kamusal alanda sergileme hakkı var. Hatta bölgede yaşayan insanları kendi yaptığı tasarımlara, kendi kafasındaki yaşam çevresi tasavvuruna ikna etmeyi bile deneyebilir. Demokratik bir kamu işleyişi böyle bir şeydir, bütün fikirler tartışmaya açılabilir. Sorun bu mimarın fikirlerini sergilemesinde değil, iktidar gücünü arkasına alarak dayatmasında.

Bu mimar hayal ettiği yaşam çevresi tasarımı bir proje, bir temsil değil de gerçeğin kendisiymiş gibi sunuyor. Tıpkı karanlık bir ortamda uzaktan baktığı resimdeki meyveleri görüp de bunun resim değil, gerçek olduğunu sanan ve yemeye kalkan masaldaki ahmak kişi gibi.

İNSANLARIN YAŞAMINA MÜDAHALE

2005 yılından beri Sulukule'ye yüzlerce kere gittim. Çok yetenekli insanlar tanıdım. İstanbul'un en güzel ayakkabılarını yaptığı gibi aynı zamanda mükemmel bir müzisyen ve besteci olan bir dostum oldu. Bu insanın elbette ki daha iyi bir evde oturma hakkı olmalıydı ama yeni bir ev satın alacak parası yoktu. Üstelik karısı hastaydı ve ona da bakmak zorundaydı. Evi gösterişli değildi. Ancak içi benim evimden çok daha temizdi. Çalıştığı yere yürüyerek gidebiliyor, kendi ekonomisini sürdürebiliyordu. Şimdi bu mimarın hayallerini süslemek için bu arkadaşım zengin olmak mı zorunda? Ya da mesleğini mi değiştirmek... O da olmadı elli senedir yaşadığı semti terk etmek?

İhale sistemi ile iş alan, şehri yalnızca bir inşaat alanı olarak algılayan bazı mimarlar insanları unutuyorlar. Yaptıkları işin muhataplarının yalnızca hizmetlerini satın alan girişimciler, güç ve çıkar sahipleri olduğunu zannediyorlar. Oysa dünyanın hiçbir yerinde kamusal kararların temelini oluşturan fikir, proje üretimi çıkar gruplarına, spekülörlere bırakılamaz.

Bu mimar Sulukule için projesini yaparken gerçekte bize şunu söylüyor: **"Sulukule için başka proje olamaz."** Oysa pekâlâ olabilir. Örneğin daha işin başında, 2009 yılında **Sulukule Platformu**'nun daveti ile bu semtte çalışan **London College** Üniversitesi öğrencilerinin orada yaşayan insanlarla ilişki kurarak tasarladığı gibi bir proje olabilir. Onların yaptığı gibi **"buradaki insanlar neyle uğraşıyorlar, işleri, uğraşları, istekleri, imkânları nelerdir"** diye bakılabilir. Semtliğin yaşam koşullarını iyileştirmek için bağımsız kuruluşlar, STK'lar projeler

geliştirebilir. Bu projelerin gerçekleşmesi için destekler bulunabilir, kredi imkânları, sosyal fonlar harekete geçirilebilir. İnsanların yaşam ekonomilerinde bir kırılma yaratmadan, dönüşümü yalnızca fiziksel çevreyle sınırlandırmadan, yani insanları göçe zorlamadan, onların yaşam koşullarını iyileştirebilecek bir dolu çözüm bulunabilir.

Nitekim bunların olabileceği görüldü. **Avrupa İskân Fonu** yöneticileri proje için karşılıksız hibe yardımı yapabileceğini söylediler. **Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu** milletvekilleri bağımsız kuruluşlarla birlikte alternatif bir pilot uygulama için yardımcı olabileceklerini belirttiler. Hatta **“pilot bir uygulama olarak”** bu öneri **Avrupa Kültür Başkenti** programına bile kondu. Belediye ikna edilmeye bile çalışıldı. Peki, sonra ne oldu?

“Yabancılar bizim işlerimize karışmasın” diyenler mi, **“AB emperyalist bir güç”** diyenler mi ararsınız, sonuçta proje süreci kapatılarak bir bakıma yerel halk rehin alındı. Yabancı sermayeye, teknolojiye karşı olmayan siyasal zihniyet insani konulara gelince milli sınırlarını korumasını biliyor.

Uygulamanın arkasına gizlenen fikir şuydu: **“Bu yoksul insanlar bu değerli yerde yaşamayı hak etmiyorlar.”** Ellerinden gelse insanları da yok edecekler. Bir taraftan yaşam alanlarına müdahale ederken semtiller hem suçlaştırıldı, hem aşağılandı, hem de ayrımcılığa tabi oldu... Bu kentsel dönüşüm yöntemi ilişkisel ve katılımcı değil. Her adımda şiddete başvuruyor ve işlevleri ayrıştırarak sınırlar çiziyor. İnsanları yönetilecek, tasarlanacak nesneler gibi algılıyor.

TASARIMCILARIN HIÇ MI SORUMLULUĞU YOK

Böyle bir deneyimle şehir, yaşam çevresi iyileştirilemez. Yalnızca tasarımının ilkelliği nedeniyle değil, projenin insanlarla, yöneticilerle ilişki kurma biçimi yüzünden. Benim önerim şu: **Bu tür uzmanlar eğer işlerini bilmiyorlarsa, kimseyi aldatmasınlar. Bu işi bilen kişiler tarafından ele alınmak üzere, mahalleler böyle kalsın.** Berbat, sağlıklı, çirkin olsun. Yaşam koşullarını iyileştirmek için insanlara değer veren, önüne çıkan her işi yapmayan, bağımsız, bu tür projeleri yönetebilen, belki siyasetçileri bile ikna edebilecek uzmanlar bulunur. Ama düşünce üretimi felç olunca, geri dönmek imkânsız hâle geliyor. Bürokratik oligarşiden, halka şiddet uygulamayı marifet sayan yöneticilerden falan söz etmiyorum, bizzat bu işleri yapan uzmanların gerçekleştirdiği projeler bir taraftan toplulukları temsil ettiğini iddia ederken toplulukların yerine geçiyorsa? Bu işleyişten yalnızca siyasetçiler mi sorumlu? Bu hayallerini gerçek zanneden, insanları yaşam çevrelerinden eden bu tasarımcıların hiç mi sorumluluğu yok?

Dikkat ederseniz işleyişin kendisi bir tahakküm ilişkisi yaratıyor. Bu işleyişte sınıfsal ilişkilerin, eşitsizliklerin, şiddetin üretildiği mekân, yaşam çevresi politik olarak sürekli ve kalıcı bir **“temsil edilen”** statüsünde. Bu anlayışa göre şehrin özne hâline gelme ihtimali yok, çünkü siyaset dışına itiliyor. Böyle olunca da uzmanlığın, araştırmanın bir işlevi, anlamı bulunmuyor. Kamusal alanda ilişki yalnızca siyasal alana bahşediliyor, bu işlevlerin siyasal bir niteliği gizleniyor. Olsa olsa bilim adı altında kendi özel çıkarını temsil ediyor. Planlama anlayışı onu bir imar nesnesi hâline getiriyor. Uzmanlığın (yani kamusal kararları içeriklendiren işlevin de) kamusal bir ilişki kurması gerekmez mi?

krhngms@gmail.com

Yerel seçimler, yeni siyasetin farkını gösterme zamanı

Korhan Gümüş 30.08.2013

Bugün bütün dünyada yerel yönetimler yerel dinamikleri, enerjileri, ekonomileri harekete geçirecek, özgürlükleri geliştirecek, farklılıkları kapsayacak bir işlev görüyor. Oysa Türkiye’de bunun tam aksi cereyan ediyor. Kürt meselesinin çözümünde, AB sürecinde ve demokratik bir devlete geçişi sağlayacak yeni anayasanın hazırlanma aşamasında yönetimin merkezîleşmesi önemli bir çelişki arz ediyor.

Taksim’de de gördüğümüz gibi merkezî yönetim kentin meydanının nasıl olacağına, kentin geleceğini ilgilendiren tersaneler, antrepolar gibi kamusal alanların ne olacağına, hatta bu projelerin nasıl uygulanacağına, gelirin nasıl paylaşılacağına karar verebiliyor. Kent arazilerinden satış yoluyla elde ettiği geliri, kent hizmetleri için aldığı vergileri merkezî bütçeye kaydırabiliyor. Kentlilerin güvenlik, eğitim, ulaşım, barınma, kültür işlevlerinden bile kendisine kaynak yaratmaya çalışabiliyor. Kentsel mekânları, yerel ekonomiyi otoriter, müzakereye kapalı, merkeziyetçi bir siyaset anlayışı sürekli işlevsiz kılıyor. Bu nedenle bugün özgürlüklerden, demokrasiden ve sürdürülebilir gelişmeden söz etmek bu merkeziyetçi, otoriter devlet siyasetini dönüştürmek anlamını taşıyor.

Demokratikleşmeden ve kültürel hakların tanınmasından, özgürlüklerden, yerel yönetimlerin daha kapsayıcı bir işleve sahip olmasından söz ederken iktidarın giderek daha çok merkezîleşmesi ve otoriterleşmesi Türkiye’nin önemli bir siyasal meselesi hâlini aldı. Bugün Türkiye’de demokratikleşmeden, özgürlüklerden söz etmek, öncelikle iktidarın yerel dinamikleri, ekonomileri, ilişkileri, kaynakları, fırsatları tepeden kontrol etmesine karşı çıkmak anlamına geliyor.

MİLLÎ SİYASET: GEÇMİŞE GERİ DÖNÜŞ

Ancak bu yeni bir durum değil. Modernleşme sürecinin başından kimi zaman sivil topluma özgürlüklerini tanıyan, kimi zaman da zayıflatılmasını, şiddet görmesini, asimile ve imha edilmesini sağlayan bir siyasal deneyimle karşı karşıyayız. Bu deneyim yalnızca “**azınlıklar**” olarak devlet siyasetinin veya milli iktidar sınırlarının dışına itilen topluluklara değil, bizzat temsil ettiğini iddia ettiği halka karşı da uygulanan bir şiddet içeriyor.

Bu, geçtiğimiz iki yüzyıl boyunca dünyayı kasıp kavuran, büyük savaşlara yol açan, toplulukları temsil edilecek ve tasarlanacak bir nesne gibi gören bir kamu modelinin kalıntısı. Çok partili siyasal hayata geçişle birlikte bu kamu modelinin ortadan kalktığını düşünmek herhâlde yanlış olur. Toplumu tasarlama düşlerinin krizlere, felaketlere yol açtığı koşullarda geri plana çekiliyor gibi gözükse de etkisini yitirmiyor. Yerel dinamikleri felç ediyor. Kentler, yerel topluluklar siyasetten mahrum bırakılıyor ve piyasa güçleri tarafından istila ediliyor. Piyasa güçleri siyasal alanın bağımsız düşünceye, eleştiriye kapalı olmasından yararlanıyor. Kamu alanını özgürlüklere açamayan, yaratıcı düşünceyi felç eden iktidarlar piyasa güçlerine fırsatçı imkânlar sunuyorlar. Kamu alanı kolayca ele geçirilmeye hazır, korunaksız bir yerel av sahasına dönüşüyor. Bu nedenlerle Türkiye’de siyasetin hâlâ devlet ile sivil toplum arasındaki asimetrik ilişkiden beslendiğini söylemek yanlış olmaz.

Milli iradenin sandıktan ibaret olması, sınıfsal ilişkilerinin, çelişkilerin üretildiği alan olan kentlerin siyaset dışına itilmesinin nedeni bu.

Bugün iktidarın merkeze taşıma, kutuplaştırma siyasetine karşı da direnmenin yollarını arayacak, farklılıkları kapsayacak, kamusal alanı genişletecek bir siyaset biçimine ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Nasıl olacak

derseniz, iktidardan yalnızca simgeler, tercihler, zihniyet düzeyinde değil, maddi işleyiş olarak da ayrışacak... Ona alternatif oluşturacak.

Bunun için geçmişte önümüzde bir kaç yol belirir gibi olmuştu. Bunlardan birincisi AB idi.

Üyesi olmayı planladığımız Avrupa'da da modernleşmenin totaliter, sivil toplumun yerine geçen neoklasik kamu modeli 2. Dünya Savaşı ve siyasal krizlerle dönüşüm yaşadı. Hâlâ yaşamakta ve bununla cebelleşmekte. Bu açıdan AB'nin yerel yönetimler modeli, siyasal partilerin yereldeki koalisyon ve konularla ilişki biçimi Türkiye'nin demokratikleşmesi için kopyalanacak değil, ama hâlâ anlaşılması ve üzerinde çalışılması gereken bir kamu düzeni olarak karşımızda duruyor.

İkincisi Kürt meselesinin çözümü idi. Ulus-devletin dönüşümü ile ilgili en önemli iç dinamik hâlâ burada şekillenmekte. Ancak merkezîyetçi ulus-devlet siyasetini dönüştürmeden bu alanda bir ilerleme kaydetmek mümkün gözüküyor. Türkiye ya bölgedeki diğer ulus-devletlere de model olacak demokratik bir dönüşüm yaşayacak, ya da büyük olasılıkla kendisini bir bölgesel savaşın içinde bulacak.

Üçüncüsü ise Gezi olayları ile yeni ortaya çıktı. Bugüne kadar devlet siyaseti sınıfsal çelişkilerin üretildiği mekânı kontrol altına almaya, temsil asimetrisini popülizmle dengelemeye ve gizlemeye çalıştı. Yerel topluluklara ait dinamikleri siyasetten ve kamu alanından dışladı, piyasa mekanizmalarına terk etti. Yerel ilişkileri, ekonomileri, kültürü, şiddet uygulayarak hiyerarşize etti, bastırdı. Toplulukları temsil etme iddiası yerine geçme ilişkisine dönüştü. Gezi ile ulus-devletin sürekli siyaset dışına ittiği, kalıcı temsil edilen statüsü tanıyarak tahakküm altına aldığı kentsel mekânlar, yerel topluluklar, ilişkiler, ekonomiler, dinamikler görünürlük kazandı.

ÖNÜMÜZDEKİ YEREL SEÇİMLER BİR FIRSAT

Bugün iktidar siyasal mücadelenin merkezî kamu alanında gerçekleşmesini amaçlıyor. Kentlere, yerel topluluklara dair siyasetin belirlendiği yegâne yer olarak kalmak istiyor. Kentlerin alanında oluşan yeni ilişkileri, sivil toplum dinamiklerini ulus-devletin merkezî siyaset alanına taşıyarak tahakküm altına almaya çalışıyor. İktidarın yaptıklarından memnun olmama hakkı bile halkın elinden alınıyor. Kentsel mekânları, yerel ekonomileri otoriter, müzakereye kapalı, merkezîyetçi bir siyaset anlayışıyla dönüştürmeye çalışıyor. Kentlerde yeni bir iletişim biçiminin gelişmesinden korkuluyor. Merkezî siyaset sahasının dışında kalanlara hayat hakkı tanınmıyor. Buna karşılık iktidar kendi çelişkilerini, kırılganlığını gizlemek için merkezîleştikçe ve müzakere alanını daralttıkça krizlere karşı daha da dayanıksız hâle geliyor, zayıflıyor. Bu yüzden bu mesele giderek içinden çıkılmaz bir hâl kazanıyor. Bunun önemli bir nedeninin de iktidarın uyguladığı mekân siyaseti ve kentsel dönüşüm modeli olduğu söylenebilir. Önümüzdeki yerel seçimler bu otoriter siyaset modelinin dönüştürülmesi için bir fırsat yaratabilir. Sürekli siyaset dışına itilen yerel toplulukların, ilişkilerin, ekonomilerin, dinamiklerin canlandırılması için yerel katılım alanını genişletmeyi hedefleyen, önemseyen siyasal kuruluşlar, STK'lar, bireyler işbirliği yapabilir.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Burası Taksim, Times Square değil

Burası Taksim, Times Square değil Sabahtan akşama kadar caddeleri, kavşakları analiz ediyorlar. Şeritleri tek tek ele alıp üzerlerine ayrı hız işaretleri koyuyorlar. Araçların hareket alanını sınırlandırıyorlar. Toplu taşımayı teşvik ediyorlar. Yaya için güvenli ve konforlu alanlar yaratıyorlar. Izgara planlı bir kent dokusu içinde sayısız hemzemin kavşak... (**Manhattan**'ın caddelerinin geçen yüzyıl başından bugüne karma kullanım özelliğini muhafaza ettiği söylenebilir.) Ya araçlara öncelik tanımaya çalışan bir sivri akıllı yönetici çıkarsa ne oluyor? (Soru bana ait.) **"Geçmişte deneyenler oldu ama çok ciddi kamuoyu tepkisi ile karşılaştı. Yönetiminde kim olursa olsun, sürekli anketler ve danışma toplantıları ile halkın görüşü alınıyor. Her adım araştırılarak atılıyor..."** Bu, iki hafta önce SALT Galata'da bir konferans veren New York Ulaşım Departmanı'nın ARGE Direktörü **Mathiew Rowe**'un çizdiği perspektif. Bir de İstanbul'a bakalım: İtirazlardan sonra **Taksim'de ortadaki tanımsız alan park ile birleştirildi.** (Fena mı oldu? Uzmanlar bunu yıllar önce önermişti.) **Merdivenlerin önü otobüs parkı olmaktan çıktı.** Başka ne yapılabilirdi? Otobüs durakları örneğin, farklı bir yere alınıp, buradaki yoğunluk azaltılabilirdi. Gezi otopark olarak kullanılmayabilirdi. Kuyruk yaratan otopark girişleri iptal edilebilirdi. Hangi akla hizmet için yapıldığı belli olmayan metro çıkışı kaldırım kenarı yerine on metre daha ileriye alınıp yaya bölgesine verilebilirdi, vs. Bunlar yerine tünel yapıldı. (Benden söylemesi: N.Y. Belediyesi olsa bu tüneli hemen kapatır.) Hem kaynak savurganlığı... hem de saymakla bitmeyecek bir dolu sorun. Birkaçını sayalım: Bir: **Taksim'deki tünel işe yaramayacak, çünkü trafik akışı hemen bir sonraki hemzemin kavşakta tekrar kesilecek.** (Harbiye'de, Osmanbey'de, Beyoğlu'nda, Şişhane'de...) Ya da Büyükşehir Belediyesi köstebekler gibi bütün caddeleri oyacak. İki: **Tünel ana arterin Gümüşsuyu, Sıraselviler ile ilişkisini kopardığı için eskisinden daha fazla zorluk yaratacak.** **Tarlabası'ndan gelen araçlar gereksiz yere tünele girecekler, Asker Ocağı Caddesi'nden çıkacaklar. Mete Caddesi'nden geri dönüp, tekrar Gümüşsuyu tarafına ulaşacaklar.** Üç: **Dalış rampalarının kenarlarındaki servis yolları caddeleri daralttığı gibi, tek şeritli oldukları için kâbus gibi bir trafik sıkışıklığı yaratacaklar.** Araçlar ile gelen yolcular mecburen, tünele inmemek için yolcularını burada indirmeye çalışacaklar. Bu da tam evlere şenlik bir dur- kalk sistemine dönüşecek. (Oraya takılan insanlara sabır diliyorum.) Daha bitmedi. Dört: **Otobüs durakları aşağıda yer aldığı için yaşlılar, çocuklular, engelliler akıllmaz bir zorluk yaşayacaklar.** Otobüsler, taksiler, dolmuşlar aşağıda sıra olacaklar. Aşağıya tikişan insanlar zehir soluyacaklar. Dalış rampalarının oluşturduğu yarıklar hemzemin bir kavşakta olduğu gibi yaya geçişlerine imkân tanımayacak. Beş: **Bu keşmekeşe bir de** Büyükşehir Belediyesi'nin (sanki burası bir sürat yoluymuş gibi) yerleştirdiği **otoyol bariyerleri eklenmiş.** Seyredin görüntüyü. Dahası da var. Altı: **Cumhuriyet Caddesi'nin kaldırımlarının genişliği iyice daralmış, neredeyse bir metreye düşmüş. Ağaç kökleri bile açıkta duruyor.** Yanındaki boşluk otoyol bariyerleri ile kapatılmış. Buraya ileride zabıta kulübeleri yerleştirilebilir, bağlantı olmadığı için çiçek falan konya daha uygun olur. Yedi: **Elmadağ kavşağı ise tam bir lunaparka benzemiş.** Çelik otoyol bariyerlerinin içinde yaya için geçitler bırakılmış. Bu da yetmemiş: Sekiz: Asıl sürpriz ana caddedeki bu daracık kaldırım değil. **Dev projenin Gezi Parkı'ndaki girişi unutulmuş!** Belki de bilhassa böyle yapılmış. (Yıllarca ayakta duran kapısı metro şantiyesi yapılırken yıkılmıştı. Merdivenler de yakın zamana kadar duruyordu.) Dokuz: Şimdi **Gezi'yi 2. Dünya Savaşı'nın cephe hatlarında yapılanlara benzer kalın bir beton çevreliyor ve içeri girmek neredeyse imkânsız.** Diyeceksiniz ki "sen de amma safmışsın yöneticilerimiz zaten kaldırımları da, parkı da kullanmamızı istemiyor". Belki de şu: "Eğer Taksim'e geleceksen ya arabanla gel, ya da metrodan devam et. Yukarı çıkmaya kalkma." Yok artık demeyin: On: Ne de olsa adı **"yayalaştır-ma"** projesi. Gezi'nin ortadan koparılmasına aldırın yok. **Yaya köprüsünün yıkılması ile parkın yarısı kullanım dışı kalmış durumda.** "Madem yıktınız ertesi gün buraya geçici bir çelik iskele ya da portatif bir köprü koyabilirdiniz, yenisi yapıldı kadar." (Örnek mi? **Venedik**'te belediye yalnızca Bienal'de ulaşımı kolaylaştırmak için mevcut köprülerin eğimini düşürecek iskeleler yapıyor.) Görüldüğü gibi yöneticilerin böyle bir kaygısı yok. O zaman ikinci varsayım güç kazanıyor: **"Yaya alanı"nın bağlantıları bilerek ve isteyerek koparılmış.** Taksim Meydanı deyince bugüne kadar AKM önündeki dikdörtgen alanı anlıyorduk. (Meydan kışla ahırlarının ve burada

bulunan birkaç yapının 1939'da yıkılması ile oluşmuştu. Amaç törenlere, gösterilere elverişli bir alan yaratmaktı.) **Şimdi meydan "L biçimi" kazanmış durumda.** Yanına bir beton çölü eklendi. Bu boşluğun nasıl kullanılacağı bilinmiyor. Eminönü Meydanı'nda olduğu gibi belki burayı seyyar satıcılar mesken tutar. Belki belediye burada çadırlar kurar ve ticari etkinlikler düzenler. Yağmur, kar yağarsa eğimli yüzeyinde kayılır, yağmazsa top oynanır, paten yapılır. Lunapark, go-kart pisti de olabilir, otopark olarak da kullanılabilir. Ne de olsa burası değerli bir alan. Bu kadar para harcayıp Gezi'nin orijinal balüstradlarını harabeye çevirmek, ya da mermer merdivenlerin önüne devasa bir havalandırma yapısı duvarı dikmek de ayrı bir maharet. **Taksim bitti, şimdi sıra İstanbul'un diğer meydanlarında: Belediye raflarında bekleyen projeleri görmeniz dudaklarınız uçuklar.** Raflar kentin bütün meydanlarını, kavşaklarını köstebekler gibi tünellere çevirmeye çalışan projelerle dolu. Bunlar büyük bir cüretle otoyollarda kullanılan bariyerleri Taksim'deki gibi kentin merkezindeki kaldırımlara çakmaktan başka bir vizyonu olmayan projeler. Asıl fark nedir dersanız, onu da söyleyelim: Eşsiz bir tarihî şehir olan İstanbul'daki ulaşım projelerini müteahhitler yapıyor. Kapitalizmin merkezi olan N.Y.'de bağımsız uzmanlar!

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

13. Bienal'in büyük sürprizi

Korhan Gümüş 20.09.2013

Venedik Bienali'nde izlediğim bir etkinlik bu küçük şehrin nispeten büyükçe bir meydanında yer alıyordu. Meydan önce sokaklardan, köprülerden izleyicilerle, turistlerle birlikte buraya gelen rengârenk giyinmiş dansçılarla doluyordu. Bir süre sonra meydan uygun adım yürüyen askerler tarafından işgal ediliyor, müzik postal sesleri ile bastırılmaya çalışılıyordu. Hafta sonu açılan **13. İstanbul Bienali'**nin izleyicileri de buna benzer bir kurgu izliyor. Küratör **Fulya Erdemci** 13. İstanbul Bienali'nin yalnızca belirlenen tarihler arasında değil, öncesinden başlayarak gelişeceğini söylemişti. Bienal toplantılarında gerçekleştirilen protestolar kentsel dönüşüm projelerinde yer alan sponsorların mali desteği ile bu etkinliğin gerçekleştirilmesini sorguluyorlardı. Erdemci ise Bienal'in tamamen bağımsız olduğunu, ne devletin, ne de sermaye güçlerinin en ufak bir denetiminin, yönlendirmesinin olamayacağını anlatmaya çalışıyordu. Arkasından **Gezi'**de tam da kamusal alan kullanımının nasıl olacağına dair iki haftalık muhteşem olay gerçekleşti. Bienal'in açılışından üç ay önce gerçekleşen Gezi direnişi bu amacın gerçekleşmesine olağanüstü bir zemin oluşturdu. **İki hafta boyunca Gezi'de devlet yoktu. Ama mükemmel bir kamusal durum vardı.** Burayı kullanan topluluklar hem öznelliklerini korudular, hem de hiçbir çatışma yaşamaksızın ortak bir zemini paylaştılar. Devletin bulunduğu olağan kamu düzeninde bir yarık açılar ve kamusal alandaki çatışmacı ilişkileri bu demokratik zeminde karşılıklı olarak birbirini gözetmeye dayanan bir ilişkiye çevirdiler. Sonra devlet güçleri yeniden devreye girdi ve çatışmacı kamu düzenini hâkim kılan kadar uğraştı.

BİENAL ÖZEL MEKÂNLARA ÇEKİLDİ

Erdemci'nin **Bienal** kitabında yer alan şu sözleri nasıl bir karar değişikliği yaşandığına işaret etmekte: **"Daha güçlü bir politik öneri olacağına kanaat getirdik ve kentsel kamusal alanlardan çekilerek tartışmamızı sergi mekânlarında sürdürmeye karar verdik."** Ama bunu nasıl yapacağını başta söylemediği için güncel

sanat etkinliklerinden haz etmeyen siyasal otoriteler, kent yöneticileri de bu zekice hazırlanmış kurguyu fark etmediler ve büyük bir iştahla, üstelik de hiç itiraz etmeksizin Bienal'e katıldılar. Bienal ise özel mekânlara çekilerek kamusal alanı sahiplerine bıraktı. (Bienal'in kamusal alanları, meydanları kullanması sanat eseri yerleştirmeleri, gösteri etkinlikleri ile donatmaktan ibaret olması zaten beklenemezdi.) Neredeyse dünyadaki bütün bienaller kamu desteği alırken, 25 senelik İstanbul Bienali'ne bugüne kadar kamunun bir katkısı olmamıştı, ilk defa oldu. Olimpiyat adaylığı için çaba harcayan iktidarın doğrusu ayağına gelen bu fırsatı tepmeyeceğini, dünyanın sayılı sanat etkinliklerinden biri olan İstanbul Bienali'ni sahiplenmesini bekliyordum.

POLİSLİ BİENAL

Her zaman olduğu gibi bu bienalde de **Beyoğlu**'ndaki yabancı ülke misyonları çeşitli sanat kurumlarının yöneticilerini ve sanatçıları ağırladılar. Beyoğlu'nda belli başlı sanat merkezlerinin, kamusal kurumlarının yöneticilerinden oluşan hatırı sayılır bir kalabalık oluştu. Kamu tarafı bu nadide izleyici topluluğunu hazır bulmuşken fırsatı kaçırmadı. Bunların bir bölümü konsolosluk binalarında mahsur kaldı. Bir bölümü de kendilerini kapılardan içeri atamadı. Sanat yöneticilerinden, yazar ve eleştirmenlerden oluşan bu topluluk yüz göz yakan, boğulma etkisi yaratan kimyasallara maruz kaldı. Kadınlar topuklu ayakkabılarını ellerine alarak tazılar gibi ara sokaklarda koşmayı öğrendi. Bu bienal hiç şüphesiz çok önemli ipuçları verdi. Güvenlik güçleri Bienal mekânlarının çevresinde konumlandılar. Bienal'in bir mekânından bir başka mekânına koşturan izleyicilerin ellerindeki otomatik tüfeklerle bekleyen polislerin arasından geçtiler. Özellikle durduğu yerde homur homur sesler çıkaran TOMA'lar çok etkileyiciydi. Başka bienaller dünyadaki otoriter yönetim sorunlarına dikkat çekmek için görsel malzemeler kullanırken İstanbul Bienali hepsine fark attı. Materyallerini, aktörlerini gerçek dünyadan aldı. Doğrusu kamusal alanlarda bu kadar başarılı bir şekilde kurgulanmış bir sanat etkinliği görmedim.

Peki, ya tersi olsaydı? Neler olacağını düşünmek bile insanı heyecandan uçuruyor. Gezi'de olduğu gibi kamu yönetimleri kamusal alanları kentlilere, sanatçılara bırakmış olsalardı ve onların yaptıkları etkinlikleri destekleselerdi, ne olurdu? O zaman değil İstanbul'da, Kahire'de, Şam'da, Tahran'da bile olacakları düşünemiyorum. Öyle ki, 69 yılındaki "**Kanlı Pazar**"dan bugüne yalnızca **Taksim**'de "**solculara saldırma**" gibi bir misyona sıkıştırılan İslami gruplar kentin yakın tarihindeki bu kutuplaştırıcı ve bu haksız, ayrımcı mirası barışçıl bir imgeye çevirmeyi başardılar. Gezi'deki bu olay bile kendi başına önemliydi. (Bu olayın kentin tarihindeki en önemli olaylardan biri olarak kaydedileceğinden eminim.) Bu gruplar dua okurken, namaz kılarken, iftar sofrası kurarken hemen yakınlarındaki solcu grupların slogan atmaya kesmesi, onlara saygıyla sevgiyle ve dostlukla yaklaşması, hatta katılması gözümünden yaş getirecek kadar beni etkiledi. (Hayatımda üstelik hiç ummadığım, beklemediğim bir zamanda bana bunu görme fırsatı verdikleri için Gezi'de yer alan insanlara minnet borcuyla yaşıyorum.) Belki otoriter, milliyetçi kamu düzeni öncesinde, modernleşmenin başka bir biçimde olabileceğini gösteren işaretlerden biriydi. ("**Çakma Osmanlı**" böyle bir şey değildi ama onun Müslüman ile Hristiyan'ın birlikte yaşayabildiği gerçeği belli ki buna yakın bir şeydi.) Bienal kitabında "**antagonist** (çatışmacı) **değil agonist** (tartışmacı) **kamusal alan**" sözleri yer alıyordu. Farklılıkları kapsayıcı, siyasal alanı deneyseleğe açan, şiddet üretmeyen bir kamusal alan anlayışı...

Benim görüşümü sorarsanız bu bienal, sorunlarına rağmen kimliğimizle (sanatçı, siyasetçi, tasarımcı...) bir yüzleşme meselesi olarak karşımızda duruyor. **Sanatın da diğerleri gibi küçük bir kusuru var. O da sanat olması. Yoksa, hapsedildiği hücreden kamusal alana bir çıkış, devrim olur.**

İSTANBUL RUMLARI İŞLEVSİZ KALAN MEKÂNLARI İLE BİENAL'E KATILDILAR

Not: Bienal çerçevesinde kullanılan mekânlara baktığımızda paralel etkinliklerin yer aldığı yerlerin içinde galeriler var, bunlar özel alanlar. Kamu alanlarına baktığımızda ise ön planda üç Rum okulu görülüyor. **Galata Rum İlkokulu** (Bienal'in ana mekânı), **Zoğrafyon Lisesi**, **Yoakimyon Kız Lisesi**. İstanbul Rumları işlevsiz kalan mekânları ile Bienal'e katıldılar. İstanbul'da kamu mekânları özelleştirilirken, kâr amacıyla yeniden işlevlendirilirken, mali kaynakları son derece sınırlı olan (her Türk vatandaşı gibi vergi ödediği hâlde kendi kamu yapılarına, kiliselerine, hastanelerine, bakımevlerine, okullarına gene kendi imkânları ile bakmak zorunda olan) Rum topluluğunun İstanbul'da işlevsiz kalmış yapılarını ticari amaçlarla dönüştürmek yerine güncel sanata ayırması, İstanbul'un bu alandaki gelişmesini desteklemesi bana önemli bir olay gibi geliyor. Bu yapıların bu şekilde işlevlendirilmesinde hiç şüphesiz (başta Patrik hazretleri olmak üzere) Rum toplumunun temsilcilerinin vizyonunun, kendilerini bu kente adanmış olmalarının önemli bir payı olmalı. Yoksa bu yapıları özel sektöre devreder ve elde ettikleri kaynaklarla çok daha güçlü mali imkânlarla sahip olabilirlerdi. Kendilerini İstanbullular olarak teşekkür borçlu olduğumuzu düşünüyorum. Onların bu davranışı örnek olmalı.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Taksim'deki proje hataları

Korhan Gümüş 29.09.2013

Taksim'deki proje hataları Çarşamba günü Taksim'deki tünelde gerçekleşen kazada motosiklet sürücüsü **Oğuzhan Küçükbovelek** öldü. Arkasında yolculuk eden **Alev Eşiyok** ise karşı kaldırıma savrularak yaralandı. Kazayı duyduğum zaman içim "cızz" etti. **Muhtemelen**, dedim kendi kendime, **bu genç insan daha önce gördüğümüz proje hatası yüzünden hayata veda etti**. (Bundan iki hafta önce tüneldeki virajın ortasındaki taşıyıcı kolonların kenarında sürtünme bandının olmadığını fark etmiştik.) Gittiğimizde kazanın izleri kolonun üzerinde duruyordu. Ondan birkaç metre önce de zemindeki bordür üzerinde siyah lastik izi... **Burada bir sürtünme bandı olsaydı, bu ölümcül bir kaza olmazdı**. İzlerden anladığım kadarıyla **ön tekerlek bordüre takılmış ve sürücü hızla kolona çarpmıştı**. İkinci kişi ise aynı hızla gitmesine rağmen, büyük ihtimalle motosikletin arkasında olduğu için daha geniş bir yay çizerek kolonu sıyırmıştı. Ne söylesek az: **Yaya kaldırımında, servis yollarında bile bariyerler varken sürat yapılan tüneldeki taşıyıcıların kenarlarında yok**. Üstelik bir de zemine karanlıkta görülmeyen beton bordür koymuşlar ki, herhangi bir dikkatsizlik durumunda tekerlek takılsın ve sanki ilk kolona yapışsın diye. En ufak bir kullanıcı hatasını, dikkatsizliği affetmeyen ve en ağır şekilde cezalandıran bir düzenek... Sanki özellikle tasarlanmış! (Korkarım ki bu tüneldeki son kaza olmayacaktır.)

Projenin hataları bununla sınırlı değil. **Duraklar kademelendirilmediği için yığılan otobüslerin arkası virajda açıkta kalıyor**. Yolun kapalı olduğunu görmeden süratle gelen araçların bekleyenlere bindirme olasılığı yüksek. **Duraktaki kaldırım çok dar olduğu için bekleyen yolcuların yarısı araçların süratle geldiği yola taşıyor**. Burada da kaza olma ihtimali çok yüksek. Projenin hataları saymakla bitmez. Buna karşılık kentin bütün meydanlarını otoyol kavşağına çevirmeye çalışan proje ekipleri yayalar için düzenlemeler yapmak yerine araçları kentin içine çekecek ağır inşaat işleri öngörüyorlar. Bunun nedenini anlamak kolay. Başka şehirlerde, örneğin **Londra'da Trafalgar** meydanında, **New York'ta Times Square'de** yapıldığı gibi araç trafiğini sınırlandıracak önlemler almayı önerse, para kazanmaları mümkün olmayacak. Örneğin tüneller, rampalar

yapılmadan yalnızca **Tarlabaşı Bulvarı** ile **Cumhuriyet Caddesi**'nin meydanla bağlantıları koparılmış olsaydı, hiç masraf yapmadan da aynı zorluk yaratılabilirdi.

PROJEDE BİR DOLU TASARIM HATASI VAR

Tünelli kavşağın bir faydası yok, zararı çok. Zaten trafik sonraki kavşaklarda tıkanıyor. Ama meydana ulaşan servis yolları caddeleri, kaldırımları daralttığı gibi eskisinden daha fazla trafik tıkanıklığı yaratıyor. **Tüneldeki durağın kaldırımı bir buçuk metreye indirilmiş. Yayalar hem ulaşmakta zorluk çekiyor, hem de izbe bir yerde bekliyor.** Karşı tarafta, meydana bitişik olan kaldırımın arkasında ise 60 metre kullanılmayan bir boşluk inşa edilmiş. Bu gürültülü boşluğun neden yapıldığını kimse bilmiyor. **Tünelde 0.30 metrelik, güvenli yürünemeyecek bordürler konmuş. Yayalar yukarı çıkıp aşağıya inmek yerine bu kaldırım benzeri yüzeyi kullanıyorlar.** Yüzeyde otoyol bariyerleri kullanılırken, tünelde kolonların arasına parmaklık konmuş, geçişleri engellemek için. Araçların kontrolden çıkma durumunda bunlara çarpma riski çok. **Tünelde hiç yoğunluk yokken bile trafik tıkanıyor. Çünkü otobüsler Askerocağı yönüne dönemiyor.** Trafiğin tıkanması yanında kaza riski büyük.

Devasa beton alan Cumhuriyet Caddesi'ne bir metrelik kaldırımlarla bağlanıyor. Parkın kullanımı ise gereksiz yere yapılan 0.40 metrelik eğri büğrü bir beton duvarla engelleniyor. Bu duvarın yapım esnasında ortaya çıkan ağaçlar, yüksekte kalan kanalizasyon rögarları ile daraltıldığı görülüyor. Yaya köprüsü yıkılmadan korunabilir ve ek masrafa girmeden bu zarif köprü yerinde durabilirdi. Ancak madem yıkıldı, yerine neden geçici bir iskele köprü yapılmadı? **(Parkın yarısı şu anda işlevsiz.)** Osmanlı döneminden kalan **Belediye Bahçesi'nin mermer basamakları ve kenarlarındaki masif taştan oyma krater vazolar, altındaki geniş masif estradlar yıkıldı. Parkın meydana bakan köşesi, balüstradlar, merdivenler tahrip olmuş durumda.** Kaldırımlar ile cadde arasında otoyol bariyerleri konmuş. Sorum şu: **Bu projeyi tasarlayanlar Taksim'de bundan böyle bir kitlesel gösteri olmayacağından bu kadar nasıl emin olabiliyorlar?** Ölümcül durumlar olduğunda sorumlusu kim? Proje bedelleri, uygulama bedelleri ve altyapı düzenlemeleri ile birlikte İstanbullulara verilen zararın yanında, maddi zararın boyutu nedir? Acaba yetkililer toplam bütçeyi açıklayabilir mi? Taksim'deki düzenlemenin proje müellifi kim? Yapılanlar proje müellifinin eseri mi? Kafamda bunlar gibi bir dolu soru var.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

'Azınlıklar'ın yalnızca mülkleri değil, sosyal varlıkları da iade edilsin...

Korhan Gümüş 07.10.2013

"**Demokrasi Paketi**" adı verilen programı açıklarken Sayın Başbakan daha önce el konulmuş olan değerli mülklerin sahiplerine iade edildiğini söyledi. Vakıflar Yasası'nda 2011 yılında yapılan değişiklikle, mülkiyet açısından sorunlar yaşatılan, gelir getirici mülklerine el konulan "**azınlık**" vakıflarının 36 Beyanname'si'nde yer alan taşınmazlarının bir bölümü sahiplerine iade edildi, ya da tazmin yolu açıldı. (Sayın Başbakan iade edilen mülklerin değerini söylerken bu kurumların fiziksel yapısını ve kent içinde arsalarının kazanmış olduğu değeri hesaplamış olabilir.) Yakın tarihlere kadar Müslüman olmayan Türk vatandaşlarının ne kadar büyük zorluklar

yaşadığına tanık olan bir kişi olarak, (eksikliklerine rağmen) bu atılan adımı önemsiyorum. Ancak eksiklikler yanında temel bir konu var ki, bu bugün karşı karşıya olduğumuz sorunlar hakkında bir örnek teşkil edebilir. Bu süreç bu “**azınlık**” kamu yapılarının (örneğin öğrencisi kalmamış okul binalarının) gelir getirmesi amacıyla satılması veya kiralanması ile sonuçlanabilir. Bu kurumların ticari amaçlarla yeniden işlevlendirilmesi, yalnızca fiziksel varlıklarının değil, sosyal yapılarının yok olmasına, bugüne kadar zorlukla korunmuş bir kent belleğinin silinmesine yol açabilir. Ayrımcı politikalar sonucunda kamusal alandan izleri silinen toplulukların belleğinin yalnızca sayısı sınırlı dinî yapılarla ve kurumlarla yaşatılması gibi bir sonuç da yaratabilir.

Bu da geçmişte yaşanan hak ihlallerinin sonuçlarının kalıcı olması demektir. Müslüman nüfus içinde yıllardır temel haklarını talep eden sivil toplum kesimlerini anlamaya çalışırken bu sorunu görmezden gelmek, geçmişteki haksızlıkların üzerini örterek yol almaya çalışmak çelişkilidir. Bu toplulukları bütün sosyal niteliklerden arındırıp, yalnızca sembolik dinî temsilciler ile sınırlandırmak, birlikte yaşama deneyimini dinî alanla özdeşleştirmek, seküler bir devlet anlayışının niteliklerinden biri olamaz.

SORUNUN TARİHSEL TEMELLERİ

Emperyal devletin modernleşme sürecinde sivil topluluklar kamusal alanlarını yeniden yapılandırdılar. Bunların içinde en öne çıkanlardan biri de eğitim kurumlarıydı. Alfabelerin standartlaşması, dilbilgisi çalışmaları, kültür, sanat, tarih, edebiyat araştırmaları yanında evrensel bir program hâlini alan fizik bilimler, matematik temel pedagojik formasyonların geliştirilmesinde etkili oldu. Eğitim kurumlarının yanında spor, sosyal yardımlaşma kuruluşları, bakımevleri, hastaneler, mezarlıklar... ve elbette dinî kurumlar kamusal alandaki bu modernleşme dinamiklerinin içinde yer aldılar. Sivil toplulukların Osmanlı'daki modernleşmesi ve kamusal alanlarının yapılanması ulus-devletlerin gelişme modeline benziyordu. Buna karşılık askerî ve hukukî örgütlenme, bürokrasi resmî kurumlara aitti. Sosyal kurumlar sivil topluma bırakılmıştı ve bu nedenle ortak kamusal alan neredeyse bunlarla sınırlıydı.

Eğitim imkânlarının, dinin, kültür ve sanatın özel alanda kurumlaşması, hayırseverlik girişimlerine bırakılmış olması, bu kamu sisteminin zayıf bir noktasını oluşturuyordu. Bu nedenle devlet kamusu ile sivil toplum kurumları arasındaki ilişkiler kapsayıcı ve eşitlikçi olarak gelişmedi. İmparatorluktan ulus-devlete geçiş sürecinde dünyanın birçok yerinde de olduğu gibi, milyonlarca insan yaşadığı topraklardan zorla sürüldü, ayrımcılık ve şiddet yaşadı. Savaş ve mübadele dışı kalan bir şehir olan İstanbul'da ise kent ekonomisi kontrol altına alınmaya çalışıldı ve Müslüman olmayan nüfus zaman içinde formel ve informal yollarla vatandaşlık haklarını kaybetti. Bu nedenle İmparatorluk döneminde gelişme yaşayan modern eğitim kurumları Cumhuriyet döneminde nüfusun azalması, ekonomik zorluklar, ayrımcılık nedeniyle zayıfladılar. İstanbul Rumları da bu gelişmelerden en çok etkilenen topluluk oldu ve giderek kentin ekonomisi, kültür ve sanat hayatı, nüfus yapısı içinde neredeyse yok edildi. “**Soğuk Savaş**” döneminin sonunda vatandaşlık hakları bağlamında yeni bir devlet yapılanmasının koşulları oluştu. Türkiye'nin AB adaylığının kabul edilmesi ve hukuk sisteminde eşitlikçi bir vatandaş tanımının gelişmesi ile birlikte sivil topluluklar (hâlâ ayrımcılık içeren uygulamalar olsa da) bazı haklara kavuştular.

ULUS-DEVLETİN DÖNÜŞÜMÜ BİR “VATANDAŞLIK ONARIMI” SÜRECİDİR

Bu kurumların işlevsiz kalmasına, zaman içinde kendilerini geliştirememesine neden olan koşullar hiç şüphesiz üzerinde düşünülmesi gereken ihlaller, haksız dayatmalardır. Bugün bu hukuksuzlukları bir kenara koyup (hiçbir şey olmamış gibi) yola devam edilemez. Bu kurumların ticari amaçlarla dönüşmesi, bellekleri silinmiş

mekânlar olarak yeniden işlevlendirilmeleri yalnızca bu topluluklar için değil, Türkiye için bir kayıp olacaktır. Yalnızca “**azınlık**” topluluklarını değil, devlet-sivil toplum ilişkilerini ilgilendiren bu temel sorunu aşmak için kamunun yapması gereken işler olduğunu düşünüyorum.

Bunun için elimizde bir örnek var: 2010 yılında, Avrupa Kültür Başkenti programında devlet azınlıklara ait bazı kilise, sinagog, mezarlık, okul gibi kamu yapılarının onarımını sağladı. Bunun yanında bir dolu kültürel ve sosyal projeye destek verdi. Bu destekleri verirken de projeleri kendilerinin yönetmesini dikkate aldı. Projeleri, uygulamaları kendi bürokrasisi ile yönetmeye kalkışmadı. Devletin sivil toplumun yerine geçmemesi, onu yapabilir kılması açısından bu uygulamalar bir ilki teşkil eder.

Yalnızca dinsel alanda değil, sosyal alanlarda da sivil toplumun gelişmesini desteklemek, devletin temel görevleri arasında olmalıdır. Bugün Türkiye’nin ana meselelerinden biri devlet-sivil toplum ilişkilerinin 19. yüzyıldan kalma bu ulus-devlet modeli içine sıkışmış olmasıdır. Bu sorunun çözümü için adımlar atılması, devlet ile sivil toplum ilişkilerinin geliştirilmesi ve özellikle de bu zayıflamış topluluklara geçmişin hatalarını bir ölçüde telafi edecek pozitif ayrımcılık yapılması, yalnızca onların değil, bütün Türkiye’nin zenginliklerinin gelişmesine katkıda bulunacaktır.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Muhalefetin ne dediğini duyuyor musunuz

Korhan Gümüş 17.10.2013

İstanbul, tarihindeki en radikal imar harekâtını yaşıyor. “**Kanal İstanbul**” için ihale hazırlıkları yapılıyor. Kuzey ormanlarının yerleşime açacak olan **3. Köprü** ve **3. Havalimanı** gibi projeler ihale edildi. Kentin tarihî merkezini bir transfer merkezine çevirecek **Avrasya Tüneli**, **Marmaray** gibi dev ulaşım projeleri gerçekleştiriliyor. Kentin çeperlerinde uçsuz bucaksız yeni bir yerleşim biçimi oluşuyor. Semtleri toptan ortadan kaldıran kentsel dönüşüm projeleri geliştiriliyor. Kamu alanları özelleştiriliyor. Üstelik 3. Havalimanı ihalesinde de görüldüğü gibi merkezî otorite kentin ulaşım ihtiyacından kendi bütçesine büyük ölçekte kaynak sağlıyor.

BU AŞAMAYA NASIL GELİNDİ?

Kadir Topbaş yönetime geldiğinde **İstanbul Metropolitan Planlama (İMP) Merkezi** adı verilen bir büro kuruldu. Burada 500 uzman çalışmaya başladı. Bu merkezin kurulmasında yer alan uzmanlar Büyükşehir Belediyesi’ne daha önce de plan ve proje hizmetleri vermiş deneyimli kişilerdi. Bu uzmanlar Topbaş’ın “**İstanbul’un Anayasası**” olacağını iddia ettiği yönlendirici (master) planını hazırladılar. Plan 2009 yılında Büyükşehir Belediye Meclisi’nde kabul edildi ve yürürlüğe girdi. Planda İstanbul’un kuzey ormanlarını tahrip edecek **3. Köprü**, Tarihî Yarımada’yı bir ulaşım platformu hâline getirecek **Avrasya Tüneli**, Marmara’yı ölü denize çevirecek **Kanal İstanbul** gibi projeler yoktu. Plan daha öncekiler gibi İstanbul’un kuzey ormanlarının ve doğal kaynaklarının korunmasını öngörüyordu. Plan yürürlüğe girdikten sonra **Tayyip Erdoğan** kentin üzerinde bir helikopter gezisine çıktı. Sonrasında “**Çılgın Projeler**” sırayla geldi. Eğer planlamayı bir üst sistem, projeleri alt sistem olarak kabul edersek aralarındaki bildik ilişki koptu. Parçalar bütünü tanımlar hâle geldi.

Açıkçası planlar siyasetçiler tarafından hiçbir zaman ciddiye alınmadı. Her zaman planları bu çevrelere yaptırdılar, sonra bildiklerini okudular. Bu olay da uzmanlar eliti ile siyasetçiler arasındaki ikircikli ilişkiye bir örnek teşkil eder. İMP'nin kuruluş biçimi de sorunluydu. Uzmanlar bir şirkete bağlı olarak çalışıyorlardı. Belediye sermayeli bu kuruluş bu alandaki bağımsız kuruluşlara hayat hakkı tanımayacak ayrıcalıklara sahipti. Burada çalışan uzmanlar aynı zamanda üniversiteler, kamu kuruluşlarında görevliydi. Dolayısı ile kamu adına yaptıkları araştırmaların, birikimin açık olması gerekiyordu. Bu iki temel sorun katılım alanının daralmasına yol açtı. Planın yönlendirici ve temsil edici bir vasfı oluşmadı.

RANT PROJELERİ DEMEK YETERLİ Mİ?

Bugün olup bitenlerin bu ilişkinin rasyonelini aştığını düşünüyorum, karar vericilerinki de dâhil olmak üzere. Merkezî yönetim, piyasa odaklı kentsel dönüşüm projelerinin daha güvenli bir yaşama çevresi oluşturmak için gerçekleştirildiğini söylüyor. 3. Köprü, 3. Havalimanı, Avrasya Tüneli gibi projelerin de kentin ulaşım sorununu çözmek için yapıldığını. Uluslararası para piyasalarından devlet garantisi ile kredi de temin edildiğine göre sorun kalmıyor. **Peki, muhalefet ne yapıyor? Ne düşündüğü, ne önerdiği, ne söylediği duyuluyor mu? Örneğin askerî alanların merkezî otoriteye devredilmesi, kamu alanlarının satılması hakkında ne düşünüyor? Kentsel dönüşüme karşı alternatifleri ne? Seslerini duyuyor musunuz, “bunlar rant projeleri” demek dışında?**

Bu durumu tartışmak için devlet siyasetini yönlendiren aktörlerin ne amaçladıklarını bilmek yetmiyor. İstanbul'un kuzey ormanlarını yerleşime açacak olan 3. Köprü'nün yapılma nedeni, tartışıldığı gibi İstanbul'un ulaşım sorununu çözmek değil. Tıpkı Kanal İstanbul'un gündeme gelmesinin nedeninin Boğaz'dan güvenli geçiş veya deniz ulaşımını rahatlatmak, 3. Havalimanı'nın İstanbul'un artan yolcu sayısına cevap vermek, kentsel dönüşüm projelerinin afet riskine karşı güvenli yerleşim alanları yaratmak için olmaması gibi...

Bu projelerin sorunların çözümünde etkili olmayacağını söylemek, bu projelerin sorunları çözmek için yapıldığını kabul etmek demektir. Siyasal kararların yalnızca doğru veya yanlış olarak gerçekleştiğini kabul etmektir.

Sistemin işleyişini, katılımı dikkate almayan, özneyi dışlayan, yalnızca bir kesimin kamu yararı anlayışını temsil eden bir siyaset biçiminin kentin dinamiklerini anlaması ve yönlendirmesi mümkün olabilir mi?

SONUÇ

Türkiye'de siyaset sınıfsal asimetrinin biçimlendirdiği bir temsil alanında iş gördüğü için meselenin üzerinin örtüldüğünü düşünüyorum. Siyasetçiler daralan bir müzakere ortamında piyasa aktörleri ile karar veriyor. Planlama, bilim belli bir kesimin kendi kamu yararı anlayışını temsil ediyor. Bu yüzden yerel siyaset katılıma kapalı. Kentliler kendi gelecekleri üzerinde söz sahibi olamıyor.

Kentsel hareketliliği temsil edemeyen, akılcılaştırma fırsatlarını yalnızca kendi ürettiği kapalı hakikat alanında gören oligarşik yapı da en az bugünkü merkezîyetçi, otoriter müdahaleler kadar sorunlu. Bu siyaset rejimi merkezî otoritenin kent ekonomisini (hayatını) disiplin altına almasını sağlıyor. Projelerin çıkar sahipleri tarafından geliştirilmesi ve onlara hizmet veren uzmanlar sınıfının yaptıkları işi bilim adına kutsaması kenti siyaset dışına itiyor, sürekli bir temsil edilene dönüştürüyor. Bu nedenle üstyapının, planın, stratejinin bir hükmü kalmıyor, imha oluyor.

Bu durumu değiştirmek için ilk önce tartışmaları bu siyaset rejiminin ötesine taşımak gerekli. Yeni siyasetin işlevi toplulukları bu gerilim hattından kurtarmak olmalı...

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Bienali anlama ve anlamama sorunu

Korhan Gümüş 26.10.2013

Bir bienal daha geldi, geçti. Arkasında bir dolu sorular bırakarak. Öncesinde protestolar, sonrasında Gezi direnişi, arkasından gösteri yapan/ yapmayan halkı hedef alan polis terörü. Sonra **"kamusal alan tartışmasını açmayı hedefleyen"** Bienal'in kamusal alanlardan çekilmesi... Başka bienallerde de yöneticilerin kamu alanları kullanma taleplerine dudak büktüklerine tanık olmuştum. Bu defa imkânsız hâle geldi. Sonrasında neler olacak? Acaba İstanbul Bienali bundan böyle (galeriler gibi) özel alana izole olarak mı devam edecek? Yoksa kentin piyasa ilişkilerine teslim olmasına karşı kamusal bir işlev mi görecek? Bunları konuşmak için bir soluk almanın galiba zamanı geldi.

Türkiye'de modernleşmenin yarattığı sınıfsal çelişkiler bir ölçüde kültürel bölünme- kutuplaşma ile gizlendi. Modernlik, sanat, mimarlık zenginler, ayrıcalıklılar için bir uğraş olarak kabul gördü. Halkı temsil iddiasında olanlar ise (cami tasarımlarında, restorasyon uygulamalarında, **"el sanatları"** kategorisinde görüldüğü gibi) anonimleştirdiler. Böylece ulus-devletin eliti modernist ve gelenekselci kalıplar altında ayrıcalıklarını korudu. Sanatın kamu alanından dışlanması yeni bir durum değil. Modernleşme ise otoriter yöntemlerle, ruhsuz kalıplar olarak halka benimsetilecek bir program gibi görüldü. Arkasında kapitalizmin yarattığı koşullara direniş, kritik olan düşünceler bile birer dogma gibi eğitim kurumlarında öğretilmeye, sanatçılar, mimarlar yetiştirilmeye çalışıldı. Sanatçının, mimarın önce **"Türk"** olması gerekiyordu, kariyer yapabilmesi için. Sınıf atlama telaşındakilerin **"bi dakika"** demesi ise elbette ki beklenmiyordu. Şimdi de **"muhafazakâr"** elit aynı misyonu üstlenmiş durumda. Söyledikleri şu: **"Şimdi sıra bizde."**

Yeni Şafak'ta Ömer Lekesiz yazmış: *"Yerli sanatçıların azınlıkta olduğu, Gezi eşkiasına ideolojik desteğini esirgemeyen bir küratörün, çılgınlıklarıyla adeta kendisi etkinliği belirleyen en önemli nesneymiş gibi tek başına öne çıktığı bir Bienal... Batıcı kulübün kendi kültürel kimliğini dayattığı bir Bienal."* Bienal afişinde yer alan kamu kuruluşlarının isimlerini sıralamış. Sonra da, sanki bu kuruluşlar Bienal'e destek vermiş gibi, devletin nasıl desteklediğini soruyor. *"Toplumsal bir hareketin hayalcisi olacaksınız, ama ilgili hayallerinizi çelişkiler, yalanlar ve iftiralar üzerine kuracaksınız. Üstelik, hayalden gerçeğe döndüğünüzde bunlara önce kendiniz inanacak, size inanmayanlara ise şiddetli bir düşmanlık göstereceksiniz. ... O halde, 13. Bienal de milletimize geçmiş olsun, artık yenisine bakalım."* Lekesiz'in söyledikleri belki şöyle özetlenebilir: Devlet sanatı kontrol altına almalı, bunların eline bırakmamalı. Sanat adına yapılan eleştirilere (sövmeye) müsamaha göstermemeli. Kimse babasının hayrına sanat yapmadığına göre sanatı piyasa koşulları belirlemeli. Hat, hilye, minyatür, tezhip gibi geleneksel sanatlar da Bienal'de olmalı. (Bu arada verdiği örnek antika eşya replikalarının, İsmek kurslarında üretilen süs eşyalarının satıldığı fuarlar.) Hayalindeki patronaj altında, kritik ve öznel düşünceye kapalı, piyasaya terk edilmiş bir kamu düzeni. (Peki, öyleyse ne güne duruyor? Halkın kaynakları nasıl çarçur oluyor, yakından görmek istiyorsa özel bir vakıf tarafından düzenlenen Bienal'den yüzlerce kat bütçesi olan kamu kontrolündeki ayrıcalıklı kültür kuruluşları emrine amade.) Bir belediye başkanı toplantıda şöyle demişti: *"Belediye olarak bu entel dantel takımını da mutlu etmek zorundayız. Arada sırada uçuk kaçık işler yapmalarını ve kendilerini tatmin*

etmelerini sağlamamız gerekiyor." Şunu söylemek istiyordu: "**Onlara da arada sırada iş verelim ki başımızı ağrıtmassınlar!**" Kimlerdi bu "**entel dantel takımı**"? Onun yerine ben cevaplayayım: "**Sanatçı: Kimsenin anlamadığı resimler, heykeller yapan kişi. Yaptığı ne resme benziyor, ne heykele ne de başka bir şeye. Mimar: Halka yukarıdan bakan, kendi zevkini başkalarına zorla dayatan kişi. Ona bana bir cami yap desem eksantrik olsun diye kimsenin anlamadığı bir bina yapar. Olmamış deyince de kızar!**"

Haklı eleştirilerden biri ise bienallerin kentlerin pazarlanmasında işlev görmesi. Oysa kentlerin piyasa dinamiklerine teslim olduğu, yöneticilerin kenti pazarlama işlevi gördüğü koşullarda sanat bir direniş alanı olabilir. Bienallerin en eskisinin ve en kapsamlısının düzenlendiği Venedik kenti örneğin tarihî mirasının cazibesini, turizmin ezici hâkimiyetini sanatla dengelemeye çalışıyor. (Yoksa bu tarihî kent içinde yalnızca turistlerin yaşadığı, yoksul göçmenlerin de bulaşıkçılık ve temizlikçilik yaptığı fosil bir yerleşim alanına dönüşecek.) Venedik Belediyesi arkasına insanseverlik (filantropi) kuruluşlarını da alarak turizmle mücadele ediyor. Bizde olsa hemen otel, kongre merkezi, AVM yapılacak tek boş alanı, işlevini yitirmiş **Arsenale**'yi, endüstriyel alanı, tersaneleri **Venedik Bienali**'nin ana mekânı olarak kullanıyor. Eski gümrük binalarını (**La Dogane**), saraylarını dünyanın sayılı koleksiyonerlerine tahsis ediyor. Çok yıldızlı otellere, rezidans inşa etmek isteyen yatırımcılara ise kentin dışını gösteriyor.

Düşünsenize, eğer dünya yalnızca yöneticilerin, güç sahiplerinin aklına gelenleri yaptırdığı bir yer olsaydı, ne kadar korkunç bir yer olurdu? TOKİ binalarından, oluşan kentlerde yaşanabilir mi? Çıkarı için Sulukule'deki o rezil projeyi yapan mimarlarla, semtteki çocuklarla çalışan İstanbul Bienali sanatçıları arasında bir fark olmalı... Direnişe saygı duyalım.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

İstanbul, Marmaray depremine hazır mı

Korhan Gümüş 01.11.2013

İstanbul'un iki yakasını deniz altından birbirine bağlayan raylı tüp geçiş projesinin birinci bölümü işletmeye alındı. Hayırlı olsun. Yaklaşık on Boğaz köprüsü kadar yolcu taşıyacak bu raylı sistem İstanbul'un metropoliten ulaşım şebekesinin (metro) omurgasını oluşturacak. Hangi aşamada olursa olsun, projenin yönetimi İstanbul için hayati önem taşıyor.

Kamu yönetimleri bu tür projelere göre kendilerini yeniden yapılandırır, bazen tersi olur, projeler kamu yönetimlerini. Marmaray ulaşımı yönetebilmek için organlaşmanın ne kadar gerekli olduğunu gösteren bir örnek. Bu projeyi yönetmek için mevcut kamu örgütlenmesi yeterli değil. Mevcut yönetim modeli merkezî yönetimi yetkili kılıyor, dönüşümü piyasa belirliyor. (Örneğin kültür mirasının korunması için koruma kurulları görev yapıyor. Oysa kurullar tekil projeleri değerlendirebilir, gelişmeleri yönetemez.) Dönüşüm piyasaya bırakıldığında projenin etkilerinin adil bir gelişme sağlayacak bir biçimde yönetilmesi mümkün değil. Kentsel rantın oluşumu, kültürel miras, istihdam yapısının dönüşümü üzerinde etkileri olacak proje yüzyıl önceki kamu yönetim modelinde olduğu gibi yalnızca bir mühendislik, bir ulaşım projesi olarak yönetilemez. Projenin kapsadığı alanlarda çok aktörlü ve misyon odaklı bir organlaşma kurulabilir. Metro istasyonları, transfer merkezleri ve onların etrafında yer alan kamusal alanların tasarımı için uluslararası yarışmalar düzenlenebilir.

Yaya alanlarının kullanımı, bisikletle ulaşım, bölgelerdeki hizmetlerin ve istihdam yapısındaki değişimler, kültürel ve doğal mirasın korunması, katılım ve taleplerin örgütlenmesi, bilgi paylaşımı için STK'lar ile işbirliği yapılabilir. Marmaray yerel seçimlerde adayların ve partilerin nasıl bir ulaşım yönetimi öngördüklerini somutlaştırmaları için önemli bir fırsat olabilir. Şehirsel topografyayı deprem gibi etkileyecek bu proje için İstanbul'un yönetimine talip olanların nasıl bir örgütlenme önerdiklerini çok merak ediyorum. Yoksa bu projenin merkezî yönetim tarafından planlanmasının ve yönetilmesinin yeterli olduğunu, Büyükşehir'in sorumluluk alanı ile ilgisinin olmadığını mı düşünüyorlar?

MARMARAY PROJESİNİN ACİL OLARAK KENTSELLEŞTİRİLMESİ GEREKİYOR

1. Marmaray projesinden 90'lı yılların sonunda söz edilmeye başlandı. Arnavutköy ile Kandilli arasında yapılması planlanan 3. Köprü'ye karşı STK toplantıları Büyükşehir Belediye Meclisi salonunda yapılıyordu. Bu toplantılara Ulaştırma Bakanlığı Müsteşarı katıldı ve "**Bakan adına Marmaray için işbirliği yapalım**" önerisini getirdi. Gerekçesi şu idi: "**Siz raylı sisteme sahip çıkarsanız, 3. Köprü projesi de kendiliğinden düşer.**" Marmaray projesini tanıttı. Yaklaşık otuz yıllık bir geçmişi vardı. (Ancak hükümetler henüz raylı sistem projelerine öncelik vermiyorlardı.) Deprem sonrası Japonya ile gelişen ilişkiler sayesinde yurtdışından kredi bulundu, Marmaray ihale edildi.
2. Başlangıçta proje kamuoyuna eski endüstriyel ulaşım hattının devamı olarak tanıtıldı. Yetkililer Avrupa ile Asya arasında tren hattı bağlantısı olacağını, **Londra**'dan kalkan bir trenin **Pekin**'e gidebileceğini söylediler.
3. Bugün Marmaray'ın metro ana hattı olduğu görülüyor. Ulaştırma Bakanlığı bu projeyi tasarlarken kendi arazisini kullanması, hattın onun tarafından yönetilmesi, bir metro hattı olma niteliğini değiştirmiyor.
4. Eğer başka bir hat seçilmiş olsaydı sorun yalnızca kamulaştırma bedelleri değil, proje yönetimi için de belki çok aktörlü yeni bir model aranması gerekecekti. (Projenin geliştirildiği tarihte iki bakanlığın nasıl rakip pozisyonda olduğunu belirttim.) Proje Büyükşehir tarafından yönetilmiş olsaydı, büyük ihtimalle E-5 üzerindeki bir hat seçilecekti. Şehir ölçeğinde planlanmış olsaydı, işletme maliyetlerine düşürecek ve daha verimli çalışacağı bir hatta (örneğin E-5 üzerinde Üst Göztepe- Kâğıthane arasında) ve büyük olasılıkla E-5 metro hattının bir devamı olarak planlanacaktı.
5. Metro şebekesinin omurgası olarak planlanmış olsaydı, **Haydarpaşa** ve **Sirkeci** istasyonları ve diğerleri (belki bazı yeni fonksiyonlar da kazanarak) kullanılıyor olacaktı. Kazı maliyetlerini azaltmak için tren hattı, o zamanki teknoloji ile güzergâh, kıyı hattını izlemişti. Bu nedenle yaratacağı ek ulaşım maliyetleri, şehir içinde aktarma trafiğinin yaratacağı çevre kirliliği ve kaliteli yapı stokunun bulunduğu bölgelerdeki rant artışı ile yaratacağı dönüşümle kendisinininkini kat kat aşan ek maliyetler getirecek. Sahile dikey yeni ulaşım hatları oluşacak.
6. Teknokratlar "**raylı sistem**" diye bu projeyi desteklerken rahmetli **Turgut Cansever** yıllarca uğraştı, didindi, bu projenin güzergâhını tartışmaya çalıştı. Ayrıca projede bir koordinasyon da yoktu. (2007 yılında Büyükşehir'in ana metro istasyonları ile bir bağlantısının olmadığı fark edildi.) Yenikapı'da alan yönetimi planı bölgeleme çalışması yapılabilirdi. Proje yönetiminde çok aktörlü ve çok katmanlı bir örgüt kurulamadı.

7. Sonuçta Marmaray'ı Tarihî Yarımada'ya bağlamak, Venedik şehrinin altına metro yapmaktan farklı değil. Gene de Marmaray'ın İstanbul'u desantralize etme potansiyeli var. Şehir merkezinde deniz ulaşımı planlanabilir, Tarihî Yarımada ve Kadıköy sahil bandında araç trafiği sınırlandırılabilirse, metropoliten havzada daha dengeli yapılaşma sağlanabilir. Eğer planlı yönetilmez ve 1. Boğaziçi Köprüsü gibi yalnızca bir ulaşım projesi olarak gerçekleştirilirse, bir ölçüde korunmuş olan Tarihî Yarımada ve kıyı bandını bir ulaşım platformu hâline getirir.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Demokratik bir kamusal alan fikri camilerden başlamalı

Korhan Gümüş 11.11.2013

Taksim'e cami yapmayı düşleyen Milli Görüş'ün hareket noktasında ne vardı? Bastırılmış, dışlanmış, yoksullaştırılmış olan Müslüman muhafazakârlık. Erdoğan'ın **Opera'nın (AKM'nin)** karşısında inşa ettirmek istediği cami, bu idealin milli siyaset alanındaki temsiliydi. Erdoğan merkezî iktidara uzanan kariyerini bu siyasal deneyim üzerinden gerçekleştirdi. Büyükşehir koltuğuna oturduğunda daha önceki yönetimler tarafından hazırlatılan projeyi önünde hazır buldu. Bu projenin üzerine üç adet çember çizdirdi. Bunlar Taksim'e yapılması düşünülen caminin ilk eskizleriydi. Gazeteler "**Taksim'e cami yapılıyor**" başlığı ile haberi ön sayfalarından duyurdular. Krizi şöyle okumak mümkündü: "**Şeriatçılar geliyor ve kamusal alanımıza el koyuyor.**"

STK'lar (daha önceki yönetim zamanında yaptıkları gibi) Taksim'i otoyol kavşağına dönüştürecek bu projeyi tartışmaya açtılar. Ancak basın yalnızca bu çemberlere odaklandı. (Ne de olsa trafik düzenlemesi bilimsel bir konuydu, siyasal değildi.) Proje "**kamusal alana kim hâkim olacak**" tartışmasına dönüştü. Oysa kentin kamusal alanı üzerine olan bu tartışmadan bir demokrasi dersi çıkabilirdi. Ama mümkün olmadı.

Erdoğan hayalindeki camiyi bu defa **Çamlıca**'da gerçekleştirmeye çalışıyor. Bu yapı inşa edilirse "**müzakere özürlü**" bir yönetimin belgesi olarak geleceğe taşınacak. Ne yazık ki bugün gene bu meseleyi müzakere etme imkânından mahrum durumdayız. Nasıl bir ortamda konuşulduğunu, kararlaştırıldığını bilmiyorum. Ama bu projenin kendisine zarar vereceğini düşünüyorum.

İnşaat başlamış da olsa çok geç kalmış sayılmayız. Müzakere etmenin yollarını aramalıyız. Müzakere kanallarını açık tutmak, iktidarın görevidir. Ama muhalefetin de yardımcı olması gerekir.

ÇAMLICA CAMİİ MÜZAKERE ÖZÜRLÜ BİR YÖNETİMİN BELGESİ OLARAK TARİHE GEÇECEK

Müzakere etmek nedir? Konuşmaktan öte bir şeydir. Farklı eylemsellikler içeren bir iştir. Öncelikle iletişim kurmak demektir. Karşı tarafın söylediklerini de dinlemektir, onu anlamaya çalışmaktır. Karşı taraf ne yaparsa yapsın (isterse hiç dinlemesin) müzakereyi amaçlayan tarafın onun ne yapmak istediğini, derdinin ne olduğunun bilmesi gerekir. Demokratik bir sistemde kararların kamusal bir nitelik taşıması gerekir. Müzakere temsiliyetin kamusal nitelik kazanmasını sağlamak için yapılır. Eğer iktidar ve muhalefetin böyle bir deneyimi (ya da niyeti) yoksa, karşılaşma "**tekabüliyet**" ilişkisi (hakikat) biçiminde inşa edilir. Bu da çatışma demektir. Temsilde hiyerarşik bir işleyiş olduğu için çatışmaktan başka yol gözükmez. Otoriter toplumlarda kararlar

hiyerarşik bir ilişki içinde üretilir. Müzakere ise temsiller düzeyinde hiyerarşinin paranteze alınmasını gerektiren bir eylemselliştir.

Bu nedenle bu yapının "**kötü bir taklit**" olduğunu savunan modernist elitin tutumunu gözden geçirmesi gerektiğini düşünüyorum. Bunu söylemekle yetinmek, projeyi küçümsemek müzakere etmek için yeterli değil. (Bu kesim sanki modernliği yalnızca bir stil ya da yaşam biçimi olarak algılıyor.) Müzakere edilmesi gereken yapının stili değil, çok daha çetrefilli bir konu. Muhafazakârların ufkunun sınırlı olduğunu, sanattan, mimarlıktan anlamadıklarını söylemekle bir yere varılmaz. Yerinin yanlış seçildiğini söyleyenlerin de kestirip atmak yerine, müzakere edilerek alınacak bir karara saygılı olacaklarını beyan etmeleri gerekir.

Ancak bu defa müzakere alanını yok sayanların başında (güya iktidara destek veren) basın geliyor. "**Siz caminin mimarisini ya da yerini tartışıyor gibi gözüküyorsunuz, ama sizin asıl niyetiniz başka. Siz cami yapılmasına karşısınız**" diyorlar. Onların da **tutumlarını gözden geçirmesi gerekiyor**. Ön yargılarla, peşin hükümlerle, karşı tarafın niyetini sorgulayarak müzakere yapılamaz. Bunun bir örneğini AKM'de gördük. Müzakere kanalları kapatıldığında, kaybeden İstanbul oluyor. Tarafların karşılıklı olarak müzakereyi reddetmeleri asıl sorunun üstünü örtüyor.

ANTİKAPİTALİST MÜSLÜMANLAR "MİLLİ GÖRÜŞ" İDEALİNE KAYNAĞINDAKİ İÇERİĞİ KAZANDIRDILAR

Bugün karşımızda yalnızca konuşmayı değil, eylemselliği de içeren bir örnek var: **Antikapitalist Müslümanlar** "Milli Görüş"ün idealine tam da kaynağındaki içeriği kazandırdılar. Bu ideali devlet siyasetine dönüştürmek yerine bir sivil topluluk olarak gerçekleştirdiler. Namaz kılmanın bir kamu alanı işgal etmek için değil, özgürleştirmek için olabileceğini gösterdiler. Muhafazakârların da kamusal alanı iktidar gücü ile tahakküm altına almadan tanımlayabileceğini ispatladılar. 1969 yılından beri var olan bir imgeyi (ABD'nin 6. Filo'sunu protesto etmek için Taksim'de toplanan solculara saldırmak için kışkırtılan sağcılar), "**şeriatçılar gelecek, kamusal alanımıza el koyacak**" korkusunu yok ettiler. Bu mirası reddettiler. Onlar Gezi'de Cuma namazı kılarken, dua okurken solcular da slogan atmayı kestiler. Onlara saygı gösterdiler, kamusal alanı kendi önceliklerine göre tanımlamadılar. Bu eylem Gezi direnişi içindeki en anlamlı olaylardan biriydi. Muhafazakârlığın iktidar gücü ile örtüşmediğinde kapitalizmi sorgulayıcı bir nitelik kazanabileceğini hepimize gösterdiler.

Bugün halka inşaatla dayatılan camilerden başlayarak kamusal alan kavramını dönüştürmenin, özgürleştirmenin, yeniden canlandırmanın zamanı geldi. Bunun için resmî devlet ideolojisi tarafından kontrol edilmeyen, yönlendirilmeyen, sivil toplumu zenginleştiren camilere ihtiyacımız var. Camiler özgürleştğinde, sivil topluma geri döndüğünde, Türkiye de değişecek.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Sulukule'den çıkarılacak dersler

Korhan Gümüş 24.11.2013

Sulukule'ye gittim, dolaştım geçenlerde. Sulukule'nin eski hâlini az çok hatırlıyorum. Yüzlerce kere gittim. Ama "**kentsel dönüşüm**" projesi bittikten sonra ilk defa gördüm. Semte yaklaştığımda özel bir mekâna giriyormuşum gibi bir hisse kapıldım. Eskiden rahatça elimi kolumu sallayarak geçtiğim yer, surların dibinden **Edirnekapi** ile **Topkapı** istikametinde uzanan yüzlerce yıllık yol sanki özel bir alana dönüşmüş. Görünüşte yasak yok, ama yolun iki ucuna kulübeler yerleştirilmiş. Onlarca özel güvenlik görevlisi ellerinde telsizlerle semti bekliyorlar. Adımı attığınızda, yardımcı olmak için "**nereye gidiyorsunuz**" diye soruyorlar. Güvenliğin nedeni hırsızlıkları engellemekmiş. Çok iyi karşıladılar, gerçekten yardımcı oldular. Eskiden semtin kahvesine doğru uzanan ana caddesine girdiğimde iyiden iyiye kendimi rahatsız, güvensiz hissettim. Eskiden olsa çocuklar etrafımı sarar, "**abi beni de çek, beni de çek**" diye seslenirdi. Şimdi in cin top oynuyor. Sulukule yoksul ama canlı bir kent parçası iken, ölü bir toplu konut sitesine dönüşmüş. Yanı başında, **Karagümrük**, **Edirnekapi** gibi semtlerde canlı bir hayat varken, burada steril bir ortam oluşmuş. Yeni yapılan villaların yanında iki büyük bina yapılmış. Bir tanesi "**okul**" binası, özel bir koleje kiralanmış. Kapısında özel servis araçları bekliyordu, öğrencileri alıp yaşadıkları semtlere götürmek için. Diğeri AVM yapısı. Ancak henüz semtte yaşam başlamadığı için kiraya verilememiş. Semtte artık bir bakkal dahi yok. Semtin yaklaşık yüzde otuzunda yaşam olduğu söylendi. Ancak oraya giremedim. Semtin bu bölümüne **Suriye**'den gelen "**misafirler**" yerleştirilmiş. Sulukule'nin "**Yenileme Alanı**" ilan edilmesi ile birlikte hızlı bir el değiştirme sürecinin başladığı, sahiplerinin bir bölümünün evlerini sattığı biliniyor. Toplu olarak çok sayıda ev alan yatırımcılar olmuş. Şu anda bir dairenin satış fiyatı beşyüzbin lira civarında. Villa görünümlü binalar apartman gibi düzenlenmiş, her binada yaklaşık seksen metrekarelik üç daire yer alıyor.

Hesap şöyle: **Projeye hak sahibi olarak katılan, sahip olduğu mülkün yaklaşık yarısı büyüklüğünde bir daire alabiliyor.** Ancak konuştuğum kişiler aradaki **değer farkından dolayı inşaatın toplam maliyeti kadar taksit** ödediklerini söylediler. Ben bu işten hiçbir şey anlamadım. **Hem yarısı kadar yer veriliyor, hem de inşaatın bedeli kadar para ödeniyor.** Projenin Sulukule halkını yerinden etmesi bir tarafa, yatırımcılar açısından da kötü yönetildiği belli. Konuştuğum emlakçiler projeyi hatalı bulduklarını, evlerin lüks görünümlü olduğunu ama dairelerin hitap edilen gelir seviyesindeki insanlar için küçük kaldığını söylediler. İma ettikleri şuydu: Mimarların fantezisi uğruna burada yatırımcıları memnun edecek pazarlama ilkeleri ihmal edilmiş. Ortaya çıkan tablo şu: **Uzaydan buraya düşmüş gibi duran proje yüzünden halk zarar gördü. Komşuluk ilişkileri, özel ekonomileri, yaşantıları imha edildi.** Oraya buraya savruldular. Elli kilometre uzaktaki **Taşoluk**'ta ev sahibi olmaya hak kazananlar taksitleri ödeyemedikleri için evlerini devrettiler. Yatırımcılar da zarar etti. İstanbul'un kuzeyinden arsa alsalardı, şimdi yatırımlarını katlamış olacaktı. Belediye prestij kaybetti. Değil yıllarca imparatorluklara başkentlik etmiş, **Dünya Miras Alanı**'nda yer alan bir ilçeyi yönetmek, birkaç yüz hanelik bir semti bile iyileştirmeyi başaramadığını gösterdi. Ortaya çıkan sonuç tam bir fiyasko...

BU İŞTEN KİM NE KAZANDI?

Bu sorunun cevabını düşünürken, Sulukule projesini Avrupa Parlamentosu'na taşıdığımızda "**toplantıya gelme nezaketini gösteren**" Belediye Başkanı'nın arkasından ellerinde dosyalarla koşturan projenin müellifi mimarları hatırladım. Bu insanlar ne ister, nasıl yaşar diye semte bir kere dahi gelip bakmadılar. İşlerini güçlerini bırakıp halkın yardımına koşmaya çalışan kişileri, ta İngiltere'den kalkıp buraya gelen ve aylarca çalışan **London College Üniversitesi** doktora öğrencilerini ve hocalarını düşündüm. Bu insanlar ne üretir, nasıl yaşar, ihtiyaçları, imkânları nedir, yaşam çevrelerinin iyileşmesi, istihdam koşullarının gelişmesi için neler yapılabilir diye çırpınan ve alternatif bir proje üreten... Sonra hibe biçiminde bir AB desteği bulmak için **çalışan Avrupa İskân Fonu** yetkililerini... Belediye Başkanı'nı farklı bir yaklaşıma ikna etmeye çalışan **Avrupa Parlamentosu Yeşiller Grubu**'nun vicdan sahibi yöneticilerini... Alternatif yaklaşımı **Kültür Başkenti**

programına bin bir güçlükle koymayı başaran, kabul ettiren ama sonuç alamayan gönüllüleri... Sulukule'deki beceriksizliğin nedenini yalnızca yöneticilerin kötü niyetine bağlamak yerine biraz da belki burada aramak gerekiyor. Sulukule hiç şüphesiz uluslararası kentsel uygulamalar ve mimarlık literatürüne girdi. TOK 'nin temsil ettiği zihniyetin mümtaz bir  rneği olarak artık Sulukule'yi herkes tanıyor. Bir semte spe lat rlerin mantığı ile yaklaşılırsa sonuç ne olur, biliyor. TOK  ise bundan ders çıkarmak şöyle dursun, başka uygulamalara da yol gösterecek bir biçimde devam ediyor. Evet, orada yaşayan insanlara karşı yöneticilerin husumeti vardı, onlar **Fatih**'te oy aldıkları seçmenler gibi yaşamıyordu, bu onları fena hâlde rahatsız ediyordu. Bu yüzden insanları, Romanları buradan kazıdılar. Peki, sırf çıkarları, lüks yaşantıları, yazlıkları, yatları, yurtdişında yaptıkları pahalı tatilleri için bu projeyi kutsayan, Belediye Başkanı'nı iyi bir iş yaptığına ikna etmeyi başaran, üniversitelerin adını kullanarak bu tür projelere meşruiyet sağlayan ve burunlarından kıl aldırmayan seçkinlerin bu projede hiç mi sorumluluğu yok?

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Mücadele  zg rl kler için yapılmalı...

Korhan Gümüş 10.12.2013

İktidarın yerel seçimler öncesi sergilediği patronaj görüntüsü ürkütücü. Başbakan Erdoğan kentsel dönüşüm projeleri, tüneller, kavşaklar vs. görüntüleri eşliğinde Kadir Topbaş'ın 3. Dönem İstanbul Büyükşehir Belediyesi Başkan Adaylığı'nı açıklıyor. İstanbul'un giderek içinden çıkılmaz hâle gelen yönetim sorunları karşısında neler düşündükleri, nasıl bir yönetim yapılanması öngördükleri, nasıl bir programları olduğu, aralarında hangi farklar bulunduğuna dair en ufak bir ipucu yok. Sanki bir siyasal parti değil, bir inşaat şirketinin tanıtım toplantısı. Açıklamanın tam yapıldığı anda insana "ne oluyoruz" dedirten bir kampanya start alıyor. Belediye şirketleri patronlarına nasıl tapındıklarını göstermek için sosyal medyada yaşıyorlar. Yanlış duymadınız, kamu kurumlarının adıyla!

Bu "düğün dernek" havasındaki kampanya görüntülerini eğlenceli bulabilirsiniz. Diğer taraftan da kamunun ne hâlde olduğunu göstermesi açısından endişe verici. Kamu ile siyasal yapıların i  içe geçmesi, yerel siyasete dair fikirlerin, amaçların yerini projelerin alması, sivil toplumun siyasetten dışlandığının da önemli bir göstergesi. Kamu gücünün, imkânlarının siyasal faaliyetler için kullanılması, toplum için neyin doğru, neyin yanlış olduğuna karar vermeye kadar uzanıyor. Söylenmek istenen sanki şu: "Siz yönetime karışmayın, karnınızı doyurmaya çalışın." Yerel seçimlere doğru giderken partilerin, adayların hangi iddialarla bu işe girmiştiklerini, neler yapmak istediklerini bilemiyoruz. Bizden yalnızca seçilen adayları onaylamamız isteniyor.

KAMU İLE SİVİL TOPLUM İ  İ E GEÇİYOR

Radikal 'deki haberin başlığı "Beyoğlu'nda ortak aday arayışı" (2 Aralık). Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odaları Birliği'nin (TMMOB) ve platformun bileşenlerinin girişimiyle "ortak adayları belirlemek amacıyla" CHP ile görüşmeler yapılmışmış. Kişilerin, siyasal ve sivil toplulukların, kuruluşların biraraya gelmeleri, ortak aday belirlemek için ittifak arayışında olmaları çok olumlu bir gelişme. Yerel seçimler öncesinde defalarca STK'lar bunu gerçekleştirmek için uğraştılar. Ancak haberde bir tuhaflık var. Meslek kuruluşları, yönetimleri seçimle de

gelse sivil kuruluşlar değildir. Kamu kuruluşlarının yönetiminde yer alan kişiler elbette ki siyasal faaliyetlere, partilere katılabilirler. Ancak yönetiminde bulundukları kuruluşlar adına herhangi bir siyasal partiyi, ya da adayı desteklemeleri sözkonusu olamaz. Her türlü sivil toplum kesimine, görüşe açık olmaları gerekir. Yoksa kamusal alanda ayrımcılık yapmış olurlar, siyasal kararları müzakereye açamazlar, işlevlerini yerine getiremezler. Bu topluluklar bir sivil toplum kesimi gibi hareket ettikleri takdirde piyasa odaklı dönüşüme karşı çıkarken (buna neden olan) devlet-sivil toplum ilişkilerini sorgulayamazlar. Aynı ilişki biçimini korumuş olurlar. Neoliberal siyasetin can çekişen meşruiyetine, kamusal alanı tahakküm altına alma girişimine karşı sol açısından bundan daha sorunlu bir şey olabilir mi?

DEVLETÇİ "SOL"UN SINIFSAK BİR BAKIŞ AÇISI YOK

Binaları, mekânları, şehirleri var eden, yaratan iş gücünü, insani beceriyi, bu alanda çalışan insanların hayata tutunma, zenginleşme özelemlerini ihmal ediyor. İktidara karşı çıkarken iş bulma, hayata tutunma fırsatı arayanları, toplulukları karşısına alıyor. İktidarla birlikte "kötülük çevresi" gibi algıladığı sivil toplum kesimlerini hedef alıyor. İktidarın şehirlerde sınıfsal yapıyı nasıl yeniden ürettiğini, uzlaşmaları nasıl sağladığını dikkate almıyor, görmezden geliyor. İktidarla toplumu bir bütünmüş gibi birlikte karşısına alan, siyasetçiler ile sivil toplumu birbirine karıştıran bu yaklaşımın sınıfsal bir bakış açısı yok.

Merkeziyetçi siyasetin yarattığı rantın bölüşümünde popülist siyasetçiler kamu alanından dışlandığını düşünen topluluklara sesleniyorlar. Mevcut konumlarını, ayrıcalıklarını korumak isteyenler de itiraz ediyorlar. Çoğu zaman kişisel çıkarlarından bağımsız olarak yeşil alanları, doğal kaynakları, kültürel mirası korumak isteyen, bunun için karar süreçlerinin demokratikleşmesini isteyenlerle, statükoyu korumak isteyen, bunun için kamu gücünü kullanan gruplar birbirine karışıyor. Sonuçta halk adına karar verme yetkisine sahip olduklarını düşünen seçkinler kamusal alanı sivil topluma kapatıyorlar. Şehirlerde üretilen sınıfsal sorunları karşıtlıklarla gizliyorlar. Toplulukları kutuplaştırıyor ve sorunları merkezdeki mücadele ile çözülebileceğine inandırıyorlar. Sonuçta İstanbul'un kıyılarına, kamusal alanlarının nasıl kullanılacağına merkezî otorite kendi başına karar veriyor. Şehrin en değerli alanlarını satarak kendisine kaynak temin ediyor. Ulaşım ihtiyacından bile kendisine gelir yaratıyor.

ÖZGÜRLÜKÇÜ BİR SİYASET İÇİN SEÇİMLER BİR FIRSAT OLUŞTURABİLİR

Yerel seçimlerde mücadele oy aritmetiği için değil, merkeziyetçi politikalara karşı özgürlükleri ve yerel kamusal alanı genişletmek için yapılmalı. Aramızdaki görüş farklılıkları, siyasal tercihlerimiz kararların merkezî otorite tarafından alınmasına gerekçe oluşturmamalı. Halk adına neyin doğru olduğunu, ne yapılması gerektiğini bilen bu siyasetin krizi açık bir biçimde ortaya çıktı. Otoriter, merkeziyetçi siyasetin yerini farklı önceliklerle iletişim kuran, herkesin haklılık algısının, kamu yararı anlayışının ayrım yapmadan, eşitlik içinde temsiliyi sağlayan, özgürlükçü yeni bir siyasetin alması için yerel seçimler bu nedenle bir fırsat oluşturabilir. Kamu gücünü kullananlar eğer böyle bir gelişmeyi engelliyorlarsa, bu özgürlükçü siyaset gene de hiç yapılamaz değildir. Yalnızca yapılma biçimi farklıdır. Bu siyaset yapılmayı bekliyor.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

AK Parti'nin mutenalaştırıcı siyaset serüveni

Korhan Gümüş 18.12.2013

Rize Belediye Başkanı Halil Bakırcı yeniden aday gösterilmeyince (başkasını açıklayan) Rize Milletvekili Nusret Bayraktar'a tepki göstermiş. Yardımcısı olduğu Bayraktar'ın Beyoğlu Belediye Başkanlığı sırasında kanuna aykırı işler yaptırdığını söylemiş. Bakırcı Beyoğlu'nda yaptıkları ile hafızalarda yer etmiş bir kişi. İfşaatı önemli bir dönüşüme işaret ediyor.

94 seçimlerinde Refah Partisi "Adil Düzen" sloganıyla bir kampanya yürütmüş ve o zamana kadar hep merkezdeki partilerin yönetiminde olduğu büyük şehirlerde belediye başkanlıklarını kazanmıştı. Refah Partisi belediyelerde ayyuka çıkan yolsuzlukları, kayırmacı ilişkileri sorgulayarak iktidara gelmişti.

Beklenmedik olan Refah'ın (İstanbul'un eğlence ve kültür merkezi) Beyoğlu'nda kazanmasıydı.

Refah yerel yönetimlerle yeni tanışıyor. Platformlar kurulmuş, çeşitli gösteriler yapılmıştı. Bayraktar'ın başkanlığı gerilimli bir ortamda başlamıştı. Korkulan Refah'ın yaşam tarzına müdahale etmesiydi. Yeni dönemin en dikkat çekici uygulamalarından biri belediyelerin giriş hollerine "Rüşvet alan da, veren de melundur" yazılı tabelaların asılmasıydı. Kısa bir süre sonra bu sınavdan başarıyla çıktı ve belediyelerdeki informal işleyiş parti yönetiminin patronajı altına alarak reform yaptı. Sistem eskisi gibi çalışıyordu. Ancak yönetime gelince hazırlanan bu tabelalar belediyelerin girişlerine, tam da imar müdürlüklerinin olduğu yerlerde yıllarca asılı kaldı. Söz Kur'an-ı Kerim'den alınmış olduğu için kimsenin indirmeye cesareti yoktu. Tabelalar işlerini takip etmek için belediyeye gelenlerin kafalarını karıştırıyordu. Akla gelen sorular şunlardı: Acaba "yukarıdakiler" bu tabelayı ("hatalıysam şikâyet et" misali) aşağıdakileri kontrol etmek için mi yerleştirmişlerdi? (Hayır, yukarıdakilerin haberi olmadan aşağıda sinek uçmuyordu.) Başka bir şey olmalıydı. Olsa olsa rüşveti görünmez kılan bir "sihirli değnek"... Refah kadroları sistemin "Milli Görüş" idealinden vazgeçmek için değil, onu yaşatmak için işlediğine ikna olmuştu.

CİHANGİR SEMTİ NASIL EHLİLEŞTİRİLDİ?

STK'lar yönetimin hukuksuz uygulamalarına karşı davalar açıyor, işleri zorlaştırıyordu. Okmeydanı, Piyalepaşa planları, Narmanlı Hanı, Emek Sineması, Roma Bahçesi, Susam Bar, Alman Hastanesi, Cihangir Camisi önüne ve semtte yapılmak istenen sayısız inşaat hukuk yoluyla durduruluyordu. Beyoğlu'nun değerli yerleri olan yeşil alanları kültür mirası için koruma mücadelesi veriliyor, yapılan hukuksuz uygulamalara karşı davalar açılıyor, basın açıklamaları yapılıyor. Bu yüzden Belediye Başkanı bir taraftan gönül almaya (aksilik çıkarmamalarını sağlamaya) çalışıyor, diğer taraftan da yaka silkiyordu. Bir gün belki bir çare olur diye semtte yaşayan (imar kısıtlamaları olan yerlerde proje yapmakla maruf) bir üniversite profesörünü derneğe gönderdi. Söylediği özetle şuydu: "Siz seçkin insanlarsınız. Yöneticilerle sürekli papaz olmak yerine anlaşırırsanız, sizi daha çok severler." Beyoğlu'nda devşirilen mal mülk ile zenginliğin gerçekleştiği biliniyordu. Bu nedenle ona göre, bir "ittifak" olmalıydı! Arkasından Belediye Başkanı'nın semte, geleceği duyuldu. Derneği ziyaret edecekti. O gün semtin seçkinleri Belediye Başkanı'nı beklemeye koyuldular. Ancak saatler geçiyor, misafir bir türlü gelmek bilmiyordu. (Hikâyenin bundan sonrası kişisel.) Sokağa çıktım, belki bulamamış olabilir diye bakındım. Başkan meydanda geniş bir kalabalığı etrafına toplamış, eliyle derneği işaret ederek konuşuyordu: "Sizin en büyük düşmanınız bu dernekteki kişilerdir. Bunlar sabahları kuaföre giderler. Öğlene kadar zamanlarını orada geçirirler. Sonra sokağa çıkıp kimi şikâyet etsem diye dolaşırlar. Onların para kazanmak, çalışmak diye bir

dertleri yoktur. Sizi sürekli bize şikâyet ederler...” Siyasetçinin kimi önemseydiği açıktı. Uzun uzun konuştu ve esnafın dertlerini dinledi. Bu yüzden derneğe epey bir gecikmeyle geldi. Kapıdan gülümseyerek girdi. Hâl hatır sordu, selamlaştı. Dernek yetkilileri de kendisine taleplerini bir dosya içinde iletiler. Kalktığında dosyayı unuttuklarını fark ettim. Merdivenlerden inerken peşlerinden yetişmeye çalıştım. Yardımcısı ile “kıkır kıkır” gülmekteydiler. Toplantının sonuna kadar dayanmış, çıkar çıkmaz da makaraları koyuvermişlerdi!

MUTENALAŞTIRICI SİYASETİN SINIRLARI

Bir tarafta kurumlar, kurallar, hukuk... Diğer tarafta belediyelerdeki informal işleyiş. Bu arada yaşam koşullarını geliştirmek isteyen esnaf, müteahhitler, ticarethane sahipleri... Onların altında da iş bulma arzusuyla çırpınan pazarcılar, ustalar, kalfalar, işçiler...

28 Şubat deneyimi ile yoğrulan iktidar diplomatik bir yöntem geliştirmişti. Beklendiği gibi kavga çıkarmak yerine nabza göre şerbet veriyor, kendilerine oy vermeyen insanları dinliyor gibi yapıyor, hatta dertlerine çare arıyordu. Bu arada belediyeninkini kat kat aşan informal bir bütçeyi kontrol ediyordu. Bu eskisine göre daha adil bir düzendi. Bu dönüşümün sonucunda AK Parti ortaya çıktı. Karşı taraf, yani “sol” ve “laik” Beyoğlu halkı, eğitim düzeyi yüksek olmasına rağmen, sınıfsal bir analiz yapma yetisinden mahrumdu. Sisteme karşı çıkarken buna neden olan devletsivil toplum ilişkilerini sorgulamıyordu. Bu partiye oy veren insanların hayata tutunma, zenginleşme özlemlerini ihmal ediyordu. Sınıfsal bir perspektifi olmadığı için bu partinin temsil ettiği toplum kesimlerini bir “kötülük çevresi” gibi görerek karşısına alıyor, eski alışkanlıklarla, ittifaklarla hareket ediyor ve halk adına neyin doğru olduğuna, ne yapılması gerektiğine hükmedebileceğini zannediyordu. Diğerleri gibi, bugün AK Parti’nin de deneyimlediği bu mutenalaştırıcı siyasetin de sınırlarına geldik. İmar yoluyla gelir transferi yaratan bu “adil düzen”i sorgulamak için bir dolu neden ortaya çıktı. Eğer bu sistemi değiştirmek isteniyorsa, sınıfsal şiddetin, çelişkilerin karşıtlıklarla gizlenmediği, dengelenmediği bir kamusal işleyişin siyasette karşılığını aramak gerekli.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yaşanan kriz bir fırsat yaratabilir

Korhan Gümüş 26.12.2013

Yıllar önce bir belediye başkanını ağzında tomarla para yerken gösteren bir afiş dikkatimi çekmişti. Doğrusu çok etkileyici, mesajı direkt olarak veren bir afişti. Ancak kafamda bir dolu soru işareti oluştu. Bu sorular bugün de geçerli:

Yolsuzluk deyince akla yalnızca haksız kazanç mı gelmeli? Yolsuzluk nedeniyle telafisi mümkün olmayan zararlar meydana geliyorsa, can kaybı, sağlık, doğal çevre ve kültürel miras gibi parayla ölçülemeyecek değerlerin yok edilmesi sözkonusu oluyorsa, o zaman siyasal açıdan sorun edilmesi gereken yalnızca haksız menfaat temini mi olmalı?

Geçenlerde bir gazete bir tarım ürünü ithalatı konusunda bir bakanın vergiyi indirdiğini, o sırada oğlunun onbinlerce ton (gemilerle) bu ürünün ithalatını yaptığını yazdı. İthalat gerçekleştikten sonra bu bakan önlem

almayı unutmamış, bu ürünün ithalatındaki vergiyi üç kattan fazla artırmış. (Sıradan bir olay olmalı ki, hiçbir sorun yaşanmamış.)

Şimdi bu yapılanın adı nedir? Nüfuzunu kötüye kullanma, haksız menfaat temini... Bunlar tamam. Ama aynı zamanda olan binlerce tarım çalışanının, emekçinin mağdur olması, yoksullaşması...

Bir belediye başkanı bir şirketle anlaşıyor ve bir tarihî mahalleyi yıkıp yerine villalar inşa ettiriyor. Bundan da birileri kazanç sağlıyor. Sorun, olan biten yalnızca bundan mı ibaret? Bu aynı zamanda halkın yaşadığı yerden sürülmesi, işini gücünü kaybetmesi...

Bunun gibi bir dolu örnek verilebilir. Taksim’de bir kentsel tasarım projesinin kamusal nitelik taşımayan, kapalı bir süreç içinde geliştirilmesinin, kararların katılıma açılmamasının neye mal olduğunu hep birlikte gördük.

Demek ki yolsuzluk, haksız menfaat temini, hırsızlık, dolandırıcılık gibi basit bir suç olarak görülmemeli.

Buna karşılık kamuda yolsuzluğu meşrulaştıran, gizleyen bir siyasal işleyiş olduğu da çok açık.

Çöp toplamaya, maaş ödemeye bile bütçesinin yetmediğinden yakınan belediye başkanları çoğunlukta. İmar izinleri karşılığında birtakım informal gelirlerin elde edilmesi ve bunların “**siyasal faaliyetler**” için kullanılması çok yaygın. Bu informal işleyişin denetimi, sınırı nerede? Bazı durumlarda yalnızca bir bina için verilen imar izni bile bir belediyenin bütçesini aşabiliyor, hatta binlerce insanın hayatı boyunca hiç çalışmadan yaşayabileceği kadar bir gelir yaratabiliyor!

Son günlerdeki yolsuzluk operasyonu tartışmaları içinde daha önce kamuoyunun çok dikkatini çekmeyen bir tuhaf işleyiş birden öne çıkıverdi. Siyasetçilerle özel ilişkileri olan birtakım müteahhitler, gayrimenkul yatırım şirketleri imar haklarını değiştirmek için Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın yetkilerini kullanmışlar. Bu bakanlık hem plan yapma, hem onaylama yetkisine sahip. Bu yetki ne anlama geliyor? Bu bakanlık, bir eliyle plan hazırlıyor, öbür eliyle de hazırladığı planı onaylıyor!

İstanbul’un en değerli kamu mülkleri bir taraftan TOKİ’ye devrediliyor, burada nasıl bir yapılaşma olacağına da kendisi karar veriyor. O zaman da karşımıza şaşırtıcı imar yoğunlukları, imara açılan yeşil alanlar, özelleştirilen kamusal alanlar çıkıyor.

Bir bölge diyelim bir dere yatağı, ya da yeşil alansa veya kültür mirası olduğu için imar kısıtlaması, kurallar varsa, burayı imara açmak para basmak gibi bir şeydir. Şunu söylesem herkes bana güler: “Bu arsanın eski sahibi buraya inşaat yaptırmayı, burayı bir müteahhide vermeyi akıl etmedi, onun için burada yıllarca çiçek yetiştirdi. Ama şimdi arsayı alan kişi inşaat yaptırmayı akıl etti. İşi ayarladı ve buraya bir gökdelen diktirdi...”

Kamu yönetimleri bir yere yol, köprü yaptığı, imar hakkı verdiği zaman o arazinin, mülkün değerinde bir değişim oluyor. Buna “**rant artışı**” deniyor. Bu durumun herkes farkında olduğu hâlde, sanki böyle bir şey yokmuş gibi davranıyor. Şehirsel rantın informal yollarla kontrol edilmesi konusunda iktidar da, muhalefet de aynı pozisyonda. Herkes, siyasetçiler, spekülâtörler, iş çevreleri hangi partiden, hangi görüşten olurlarsa olsunlar bu deneyimle yoğruluyorlar. Sorun şehirsel rantın bilinç dışına itilmesinde.

Bugün olup bitenlere bakıp, umutsuzluğa kapılanlar olabilir. İhracat, inşaat işleri ile uğraşan çevreler, çalışanlar yaşanan krizin kendilerini olumsuz etkileyeceğini düşünebilirler. Sürdürmekte oldukları işlerin sarsılmasından, zora girmesinden korkuyor da olabilirler. Oysa yolsuzlukların ortaya saçılmasını sağlayan bu kriz toplum yararı açısından bugüne kadar üzeri örtülmüş bir sorunu çözme fırsatı sağlayabilir. Türkiye’nin modernleşme tarihi boyunca süregelen, gözardı edilmiş, toplumsal bilinçaltına itilmiş, bastırılmış ve bu nedenle yüzleştirilmemiş önemli bir sorunu çözme fırsatını!

Yalnızca iktidarı, siyasetçileri suçlayarak bu fırsatı kullanmanın mümkün olduğunu zannetmiyorum. Eğer bu fırsatı kendileri için değil, toplum için kullanmak isteyen siyasetçiler varsa, o zaman hukuki standartları evrensel ölçülerle geliştirilmiş, haksızlık yaratmayan, şiddet üretmeyen, halkını mutlu eden bir kamu düzeni için çaba sarf edilebilir.

Bu fırsatın kullanılabilmesi için yeni siyasal kurumlara ihtiyaç var:

Eşitsizlikleri, çelişkileri karşıtlıklarla gizleyen değil, bilgi yönelimli süreçlerle çözen, yerel katılımı geliştiren bir siyaset üretmek için çok taraflı kurumsal yapılar oluşturulmalı. Kamu faaliyetleri bağımsız kuruluşlara, kişilere açılmalı, katılımı gerçekleştirilmeli. Planlama, projelendirme işleri, sosyal hizmetler açık uçlu olmalı, ihale sistemi dışındaki yarışmacı yöntemlerle piyasa dışı aktörlere açılmalı. Kamu kararları spekülasyonlarla alınmamalı. Kamu ile piyasa arasındaki kapalı uçlu mübadele biçiminin dışına çıkılmalı, yarışmacı, dinamik bir kamu düzeni için sivil toplum örgütleri kamusal sorumluluk üstlenmeli. Şehirselleşme hareketliliği temsil etmeyen statik planlama anlayışından vazgeçilmeli, ilişkisel (bütüncül), yenilikçi deneyimlere açık, farklı kamu yararı kavramlarının temsil edilmesini sağlayan, gelişmeyi düzenleyen (performatif) planlama anlayışına geçilmeli...

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Beyoğlu neden bir örnek olmasın

Korhan Gümüş 05.01.2014

İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan “**Beyoğlu Koruma Amaçlı İmar Planı**”, semt derneklerinin açtığı dava sonucu iptal edildi. Kararın gerekçeleri arasında Beyoğlu’ndaki gelişmeleri etkileyecek projeleri kapsamına almadığı, bütünlüğünün olmadığı, master plan hüviyetindeki Çevre Planı ile uyumsuz olduğu, halkın katılımını dikkate almadığı gibi temel sorunlar sıralanıyor.

Yönetimin yeni planı bu iptal gerekçelerini dikkate alarak altı ay içinde hazırlaması gerekiyor.

Biraz geriye gidelim: Beyoğlu 1993 yılında Koruma Kurulu kararıyla “**SİT Alanı**” (bütünlüklü olarak korunması gereken bölge) ilan edildi.

Bu karar ile mevcut imar planı yürürlükten kalktı. (Yasaya göre “**Koruma Amaçlı İmar Planı**”nın hazırlanması gerekiyor.) Bu kararın alınmasından sonra neredeyse 20 yıl geçti, plan bir türlü hazırlanamadı. Bu uzun süre içinde Beyoğlu plansız yönetildi. (Koruma Planı’nın hazırlık sürecinde “**Geçiş Dönemi Yapılaşma Koşulları**”nı koruma kurulları belirliyor, ipler yerel yönetimin elinde oluyor. Kararlar proje bazında veriliyor.) Bu dönemde eski (yani koruma amaçlı olmayan) planda tescilli yapı, manzara terası, yeşil alan olarak gözüken yerler imara açıldı. Binlerce tarihî yapının yanında **Narmanlı Hanı, Emek Sineması, Kamondo Hanı**... gibi önemli anıt yapıların yerlerine pasajlar, rezidanslar, iş merkezleri, oteller inşa edilmeye çalışıldı. Bu arada kimi zaman yalnızca bir imar izninin yarattığı rantın belediyenin bütçesini aştığı görüldü. Bölge informal bir işleyişe sahne oldu.

2000’li yılların ortasında merkezî yönetim şehirdeki informal işleyiş kamu sistemi içine alan düzenlemeler yaptı. “**SİT Alanı**”nın neredeyse bütün kıyıları Özelleştirme İdaresi’nin yetkisindeydi. **Park Oteli, Galata Kulesi**

çevresi, Perşembe Pazarı, Tarlabası ya **"Yenileme Alanı"**, ya da **"Turizm Alanı"** oldukları için plan dışında kaldı. Bu nedenle 2011 yılında hazırlanan planda Beyoğlu'nun kamu alanları boşluk olarak yer aldı. **"İhya"** projeleri ile kalan son yeşil alanlara, boşluklara yeni yapılar sıkıştırıldı. Bu arada da yapı adalarının ortasındaki bahçeler **"park"** ilan edilip, güya yeşil alan miktarları artırılmak istendi. Bunlar planın fiziki sorunlarıydı. Temel sorun geçen yirmi yıl içinde küresel sermaye Beyoğlu'nda cirit atarken, muazzam bir değişim yaşanırken, endüstri desantralize edilirken, dönüşümün piyasa aktörlerine bırakılmış olmasıydı. **Şişhane, Galata, Tarlabası, Perşembe Pazarı, Hasköy, Kasımpaşa** çevresindeki küçük üretim yapısının dönüşümü, kültür mirasının yönetimi, kamusal alanların işlevlendirilmesi, risklerin azaltılması, istihdam yapısının, sosyal programların, kültür, sanat, eğitim, spor ve rekreasyon alanlarının geliştirilmesi konusunda Beyoğlu stratejik hedeflerini belirleyemedi, katılıma açmadı. Bu yüzden sivil girişimler, bağımsız kuruluşlar yalnızca ayrıcalıklı imar izinlerine itiraz etmekten başka çare bulamadı. Yönetimler imardan elde ettikleri informel gelirleri keyfi bir biçimde kullandılar. Piyasanın mantığına teslim oldular, elde edilen kayıtdışı kaynakları kullanarak sivil toplumla patronaj ilişkilerini güçlendirdiler.

Sonuçta planın iptali bu süreçte bir deneyim üretilmediğini belgelemiş oldu. Tekrar başa döndü. 20 yıl boşa geçti. Çünkü merkezîyetçi siyasal rejimin imar şubesi gibi algılanan şehir yönetimlerinin başka bir planlama deneyimi yok. Muhtemelen aynı mantık çerçevesinde (çekmecelerden çıkarılmış basmakalıp bilgilerle) yeni bir plan hazırlanacak, yönetim bunu yeniden karşımıza koyacak. Biz de itiraz edeceğiz.

Bu katılım yöntemi yeterli mi? Şehirselleşmeyi, hareketliliği, ilişkileri, farklı kamu yararı kavramlarını temsil etmeyen bu belgelere **"plan"** adı verebilir miyiz? İlçe belediyesi **"yeterli kadrolarının olmadığı için"** karar alıyor, plan Büyükşehir Belediyesi'ndeki bürokratlar tarafından hazırlanıyor. Bu yöntemle birtakım basmakalıp bilgiler plan notlarına konuyor, sonra da yerel belediyenin görüşleri alınarak bazı imar hakları, fiziki alana ilişkin düzenlemeler getiriliyor. Bu plandaki yamalı bohça gibi **"boşluk"** olarak bırakılan yerler ise **"yetkili"** otoritelerin kararları ve projeleri ile dolduruluyor. Kamusal alanlara ilgili inisiyatif **"yetkili"** olan merkezî otoriteye bırakılıyor. Merkezî yönetim yerel kamu alanlarını özelleştirerek, oluşan imar rantına el koyuyor. Merkezî yönetim, projeleri kendi yakın çevresindeki sermaye grupları ile paylaşıyor.

Sorun yalnızca şehir yönetimlerinin kendi normlarını oluşturamaması değil, bunu gerçekleştirebilecek bir siyasal deneyimlerinin olmaması. Dünyanın her yerinde, başka şehirlerde işlevini yitiren- yitirmeyen kamu alanlarının, ulaşımın, kültürel mirasın... yönetimi için yerel örgütlenmeler oluşturulurken Türkiye'deki yerel yönetimler endüstri sonrası toplumlarda yaşanan değişimi yönetebilecek, sivil toplumun enerjisini kamu alanına taşıyacak bir deneyime sahip değil.

Siyasetteki merkezîyetçilik imar yolsuzluklarına, otoriter bir işleyişe neden oluyor. Neredeyse ilk belediyelerin kurulduğu tarihten 19. yüzyılın kalıntısı olan bu yönetim modeli, şehir halkını merkezîyetçi siyasetin tahakkümü altına sokuyor. Bugün yaşanan sorunları şehirselleşmeyle, gelişmelerle, insanlarla, yaratıcılıkla ilişkisi olmayan imar planları ile çözülmesi mümkün değil. Şehir yönetimlerinin önümüzdeki dönemde artık siyasal bir bilinç sahibi olması, sivil toplumun kamusal faaliyetlere katılımını sağlaması, sosyal sorunları, farklı öncelikleri, gelişmeleri dikkate alan, birbiriyle ilişkilendiren, bunun için de açık uçlu süreçleri teşvik etmesi, katılımcı örgütlenmeler aracılığıyla şeffaf bir biçimde uygulaması, merkezî yönetimleri **"kapasite geliştirici"** aktörler olarak sürece dâhil eden çok katmanlı planlama deneyimlerini örgütlemesi gerekiyor.

Neden ilk modern belediyenin kurulduğu Beyoğlu, yerel yönetim anlayışının (halkın lehine olacak şekilde) yenilendiği, güncellendiği bir örnek olmasın?

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)

Yassıada'yı yok etmeden önce düşün

Korhan Gümüş 14.01.2014

Gezi'deki ağaçları kestirip oraya AVM yapmaya kalkışmadan yıllar önce defalarca söylemeye çalıştık.

"Gezi her yeri betonla boğulan İstanbul'un merkezinde kalmış yegâne yeşil alan. Eğer bir şey yapmak istiyorsan, burayı halkın daha iyi kullanması için aradaki engelleri kaldır. İstiklal Caddesi, Nişantaşı, Maçka, Dolmabahçe bu yeşil alanla ilişki kursun, Gezi şehre hayat versin. İstanbul halkı bu geniş yeşil alanda nefes alsın." Bunu söylemekle kalmadık, yıllarca çalıştık, didindik. Sen **"bunlar yalnızca itiraz etmeyi bilirler"** demeyesin diye hayal bile edemeyeceğin öneriler getirdik.

Otoparklarla, polis merkezleriyle, inşaatlarla işgal edilen, ortadan ikiye bölünen, sahipsiz kaldığı için sürekli kırılan şehir merkezindeki bu yeşil alanın nasıl canlanabileceğini, şehrin yaşamını nasıl zenginleştirebileceğini gösterdik.

Gezi'ye yapılacakları müzakereye açmaya çalışan insanlara sürekli burun kıvırdın. Onları düşmanların gibi algıladın. Bir kerecik olsun dinlemedin. **"İnadım inat"** dedin ve zorla bu yeşil alanı imara açmaya kalkıştın.

Çıkarları için mimarlık mesleğinin yüzkarası işler yapan kişilere uyduruktan projeler hazırlattın. Bu da yetmiyormuş gibi kestirmeye çalıştığın ağaçlara tutunan, onları korumaya çalışan insanlara şiddet uyguladın.

Şiddetle, çatışmayla, kavgayla alakası olmayan, yalnızca sokağa çıktıkları için insanlar öldü, sakat kaldı, yaralandı. Bu kişiler **"polisle çatıştılar"** dedin. Ne yaptığını gözlerimizle gördük. Dünya tarihine **"yeşil alanı savunan insanları öldürten lider"** olarak geçtin. Ne geçti eline? Yaptığından memnun musun? Zorla güzellik olmaz. Eğer bu basit kuralı bilmiyorsan, öğrenmek için hâlâ geç değil. Eğer aklın varsa, halka **"senin için ben ne istersem yaparım, sen de kabul etmek zorundasın"** denmeyeceğini bilmelisin.

Duyduğuma göre şimdi de kalkıp İstanbul'un iki küçük adasını, **Yassıada** ve **Sivriada'yı** imara açmaya çalışıyormuşsun. Önce Yassıada'nın adını değiştirmeye kalkışmışsın. Sen öyle istedin diye İstanbul halkı Yassıada'ya **"Demokrasi ve Özgürlükler Adası"** diyecekmiş. Ada'nın adını değiştirmekle de kalmayıp, üzerindeki askerî yapıların yıkılmasını ve yerlerine turizm konaklama tesisleri yapılmasına karar vermişsin. Ankara'dan kalkıp İstanbul'un bir küçük adasına ne olacağına karar vermek sana mı kaldı? Duyduğumda inanmadım. Bu aklı sana kim verdi, bilmiyorum. Ama gene yanlış yapıyorsun. Bu fikri sana kim verdiyse, kendisine saklasın. Senin adına üzuldüm. Vah ki vah, dedim. Demek ki çevrende hiç aklı başında insan yok!

Yassıada'nın adını niye değiştirmek istiyormuşsun? Güya geçmiş ile hesaplaşılacakmış. Gezi'de ağaçlar kesilip, orada geçmişte var olan kışlanın taklidi yapılıncı güya **"Osmanlı mirası canlandırılmış"** olacakmış ya, onun gibi bu da olmayacak bir hayal. Buna çocuklar bile güler. Ben senin daha akıllı olduğunu zannediyordum.

Hiç şüphesiz **"İstanbul'da ne kadar alan imara açılırsa, inşaat yapılırsa, o kadar iyi olur, para gelir"** diye düşünüyorsun. Başka bir bildiğin yok. Çıkarları için çevrende yuvalananların neden inşaat yapmak istediklerini, ne amaçladıklarını anlamak kolay. Ancak sözkonusu olan anısına değer verdiğin bir kişi, **Adnan Menderes** olunca, nasıl bir sonuç yaratacağını biliyor musun? Ne yaptığının farkında mısın?

Yassıada Türkiye'nin en önemli hafıza mekânı örneği. Yatırım amaçlı ve piyasa mantıklı bir imar projesi ile (olsa olsa) bunu yok eden kişi olarak tarihe geçersin. Benden uyarması.

İnşaat yapmaktan önce vicdanın, aklın ile bu meseleyi bir anlamaya çalış. Çıkarları için değil, demokrasi ve özgürlükler için bu konuya ilgi gösterecek insanların görüşlerini al. Türkiye'de darbeler tarihinin en önemli simgesi hâline gelmiş olan, imar hareketlerinden uzak bir askerî bölge olduğu için neredeyse o tarihten bugüne kadar hiç değişmeden kalmış bulunan Yassıada'yı yok etme.

Adnan Menderes'in hapis tutulduğu, kötü muamele gördüğü oda orada hâlâ duruyor. Önce o odanın kapısına bir plaket koy. De ki **"bu gördüğünüz odada TC Başbakanı Adnan Menderes 1960 darbesinden sonra hapis tutuldu. Düzmece bir mahkeme tarafından yargılanırken insanlık onuruna yakışmayacak bir muamele gördü. Sonra da İmralı Adası'na götürülerek idam edildi. Onun hatırası adına bu gördüğünüz odada, kaldığı dönemin eşyalarını ve fotoğraflarını sergiliyoruz"**.

Bu mekânları yıktırıp yerine otel, restoran yaptırırsan geçmişle nasıl hesaplaşırsın? Bu yapılar, bu adadaki yerleşim alanı geçmişle ilgili en önemli belgeler. Bu odanın yer aldığı binayı, o içimizi yakan fotoğrafta Adnan Menderes'in ayakta durduğu komutan odasını yok edersen, yerlerine oteller yaptırırsan, bu geçmişin en önemli belgelerini de tarihten silmiş olursun.

Bu hafıza mekânını gerektiği gibi korumak, sergilemek hiç de zor değil. Yassıada bak kaç senedir boş duruyor. Yassıada'yı bir belge olarak koru. İstanbul halkı adayı ziyaret etsin. Doğru dürüst bir sergileme düzeni kurulması, arşivlerin taranması, yayınlar hazırlanması, toplantılar yapılması için sana yardımcı olacak birçok kişi olduğunu biliyorum. Yassıada'nın yollarına, yapılarına işaretler, iskelesinin girişine danışma koydurabilir ve ziyarete gelecek halk için rehberlerden hizmet alabilirsin. Ulaşımı kolaylaştırabilir ve **"bir sene de böyle dursun, ne olacağını bir görelim"** diyebilirsin. Bir bak bakalım o zaman ne oluyor? Yassıada'yı imara açarak kazanacağından çok daha fazlasını kazanacağından eminim. Yassıada'yı da yok ettiğinde bir daha geriye dönüş mümkün olmayacak. Bu yüzden sana sesleniyorum. Bu şehre yaptıkların artık çizmeyi aştı. Kendini bilmez bir kişi gibi davranıyorsun, aklına estiği gibi işler çevirmeye kalkıyorsun. Yaptıkların İstanbul'un halkına, binlerce yıllık eşsiz değerlerine olduğu kadar sana da zarar veriyor. Anlaşılan etrafında, yakınında fikir alabileceğin, tartışabileceğin kimse kalmamış. Bu yüzden oraya buraya savruluyor, Yassıada'da olduğu gibi kendi savunduklarını bile bilemeyecek bir hâle geliyorsun. Bu tür işler piyasa odaklı kuruluşlarla, yatırımcılarla, spekülâtorlerle yapılamaz. Piyasa mantığı ile böyle çalışmalar yönetilemez. Ama illa da **"ben maddi değerlere önem veririm, manevi değerler benim için hiç önemli değildir"** diyorsan başka. O zaman hak ettiğini bulursun.

*

Not: Bu arada bir yıl önce Yassıada gibi önemli bir hafıza mekânının bir **"demokrasi müzesi"** olması gibi parlak bir fikri ortaya atan **Genç Siviller'e** de sormak istiyorum, **niye sesiniz çıkmıyor?** Alternatıfsız bir biçimde ve oldubittiye getirilerek karşımıza konan planları, alınan kararları onaylıyor musunuz? Gezi'deki gibi bir hatanın (üstelik de size referans verilerek) yapılmasına seyirci kalacak mısınız? Yassıada dümdüz edilip üzerine oteller yapılıncaya, belge niteliğindeki binalar yıkılınca, amacınız gerçekleşmiş mi olacak? Yoksa Yassıada'da ne yapılacağını siz de mi yatırımcılara bırakıyorsunuz?

Marmaray'da kaçan fırsat

Korhan Gümüş 21.01.2014

Marmaray Yenikapı İstasyonu'nun girişine "arkeolojik kazılar nedeniyle Marmaray projesinin beş sene gecikmiş olduğu" yazılı bir pano yerleştirilmiş. Panonun altında Ulaştırma Bakanlığı ve TCDD'nin imzaları var. Bu panodan anlaşıldığı kadarıyla yöneticiler kentin binlerce yıllık tarihine ışık tutan arkeolojik kazıları "zaman kaybı" olarak değerlendiriyorlar.

"Aslında Marmaray 29 Ekim 2013'e kalmayacaktı. 2010'e yetişebilirdi. Bize gecikmek yakışmaz, ertelemek yakışmaz. Sürekli yok arkeolojik şey, yok çömlek çıktı, yok şu çıktı, yok bu çıktı diyerek önümüze engeller koydular. Bunlar mı önemli, insanlar mı önemli? Yok koruma kuruluydu, yok yargıydı bunlara takılıp kaldık. Üç sene bizi engellediler. Marmaray'ın işletmeye açılmaması değil maddi kaybı da ciddi noktada. Bundan sonra engel engel tanımıyoruz, bedeli ne olursa olsun!"

Bu sözler de Başbakan Erdoğan'a ait. Bu açıklamadan da anlaşıldığı üzere Marmaray kazılarında gerçekleşen arkeolojik keşifleri önemsemediği, boş yere zaman kaybedildiğini ve kaynakların heba edildiğini düşündüğü görülüyor. Koruma kurulları, yargı kararları, üniversiteler, bilim insanlarına karşı öfkeli. Onları "çevre, kültür mirası gibi konuları bahane ederek" projeleri engellemeye çalışan kesimler olarak görüyor. Arkeolojik çalışmalar bahane edilerek halka hizmetin engellendiğine inanıyor. Şehri müteahhitlerin geliştirdiği projelerle imar edilebilecek, altyapı hizmetleriyle modernleştirilecek bir nesne olarak gören bir zihniyet dünyasının içinde yaşıyor. İstanbul için başka bir gelişme modelinin olabileceğini düşünmüyor. Şehri karmaşık ilişkiler sistemi olarak geliştirebilecek ve yönetebilecek bir deneyimin olabileceğine ihtimal vermiyor. Ulaşım kararlarının kültür mirasının korunmasını, istihdam ve üretim yapısını, sosyal hizmetleri ilgilendirdiğini fark etmiyor.

O zaman bizim de ona şu soruyu sormamız gerekmiyor mu?

Eğer söylediğiniz gibi arkeolojik kazılar için beş sene beklendiyse bu süre Marmaray'ın şehircilik ve mimarlık unsurlarını geliştirmek için mükemmel bir fırsattı. Bu süre içinde transfer merkezleri ve çevreleri, etkilenecek alanlar için yönetim planları, örgütlenmeler ve projeler geliştirilebilirdi. Madem böyle bir fırsat vardı, yöneticiler olarak görevinizi neden yapmadınız? İstanbul halkını boş yere beş sene neden oyaladınız? Yapa yapa (çevresiyle, işleviyle hiç mi hiç ilişkisi olmayan) "kalemtırış" gibi binalar inşa ettirdiniz.

İstanbul halkı olarak bizim de bunun hesabını sizden sormaya hakkımız yok mu?

İstanbul halkı olarak kazılarda arkeologların nasıl özveriyle ve heyecanla çalıştıklarını hepimiz gördük. Gecelerini gündüzlerine katarak çalıştılar. Marmaray'da mühendisinden işçisine, yabancı uzmanlara kadar herkes işini özveriyle yaptı. Onlara teşekkür borçluyuz. Peki, karar vericiler olarak siz ne yaptınız? Şehrin binlerce yıllık geçmişine ışık tutan arkeolojik kazıları bir engel, zaman kaybı olarak görmeniz yönetim zihniyetinizi ele veriyor.

İstanbullular olarak projenin geliştirilmesi için yaptığımız işbirliği taleplerine burun kıverdiniz. UNESCO Dünya Miras Komitesi'nin önerilerine kulaklarınızı kapattınız. Elinizde sınırsız imkânlar olmasına rağmen şehrin yeni kamu alanlarını oluşturacak transfer merkezleri için hiç yenilik geliştirmediniz. Marmaray'ı İstanbul için bir fırsata çeviremediniz. Üsküdar Meydanı'nı rezil ettiniz, Yenikapı'da uyduruktan projeler yaptırınız. Görevinizi yapmadığınız için zamanınızı, heyecanınızı, gecesini, gündüzünü bu işe adayan insanların emekleri çöpe gitti. (Kazılarla hiç ilgisi olmayan istasyonlardaki projelendirme felaketine hiç değinmiyorum bile.)

Bu projeyi yönetebilecek bir deneyime sahip olmadığınız yaptıklarınızdan belli oldu. Uygulama aşamasına gelindiğinde, Yenikapı'da Büyükşehir'in iki ana metro hattının başlangıç noktasını oluşturan istasyonla, Marmaray'ın ana transfer merkezi arasında bir ilişki bile kurulmamıştı. Aralarında 800 metre mesafe bulunuyordu. Neyse ki arkeolojik kazılar sonucunda Marmaray istasyonunun yeri değişti de İstanbullular **"transfer"** için bu mesafeyi koştuktan kurtuldular. Yalnızca bu değişiklik için bile İstanbullular olarak arkeologlara teşekkür borçluyuz.

İstanbul'un geleceğini etkileyecek bu projeyi müteahhitlik mantığı ile yönetmeye kalktınız. Şehri zenginleştirecek böylesine önemli bir fırsatı heba ettiniz.

Marmaray'ın her istasyonu bir kimlik kazanabilir, içi ayrı bir mimari esere dönüşebilirdi. Böylece istasyonlar, transfer merkezleri kente yepyeni bir ruh kazandırabilirdi. Böylesine önemli bir şehircilik deneyimi için yönetim planları hazırlanabilir, yarışmalar yapılabilirdi. Ulaşım projeleri ile İstanbul için önem arz eden kültürel mirasın korunması, üretim ve istihdam koşullarının iyileştirilmesi, yaşam çevrelerinin niteliğinin geliştirilmesi arasında bir ilişki kurmadınız. Şehrin ana ulaşım şebekesinin omurgasını oluşturacak bu proje eğer iyi yönetilseydi, kamusal alanlarının yeniden yapılanmasında, nitelik kazanmasında işlev görebilirdi. Oluşan rant kente geri dönebilirdi. İstanbulluların yaşam çevresi daha nitelikli, daha renkli hâle getirilebilirdi. Kendi çıkarlarınızı, küçük dünyanızı korumak için Marmaray'ı şehir için bir fırsata çevirebilecek yönetim deneyimini, yaratıcı çabaları İstanbul'dan, İstanbul halkından esirgediniz.

Bunları söylüyor olmak bana acı veriyor. Bu fırsatın kaybedildiğine üzülüyorum. Ama bundan sonrası için umutluyum. Eminim ki İstanbul halkı İstanbul'u son kullanım tarihi çoktan geçmiş yönetimlerin pençesinden kurtaracak.

krhngms@gmail.com

Kaynak: taraf.com.tr, web.archive.org (arşiv bağlantısı)